

samfunn for alle

Norsk Forbund for Utviklingshemmede | nr. 5 – 2011

nfu

Navarsete mot store bofellesskap

s. 8

Keiseren tilbake i nye klær

s. 14

Siri vant!

s. 22

Grensesprengende teateropplevelse

s. 28

Mot bedre tider på Grunden

s. 34

Fra generalsekretæren

Det går isbjørner på gaten i Tromsø!

Det finnes mange myter i landet vårt – myten om isbjørnen er kanskje den søteste. Vi nordmenn vet at denne og andre myter har lite med virkeligheten å gjøre. De er sannsynligvis skapt av utlendinger som ikke er så godt informert. Vi kan smile litt av det hele, og vi får noe morsomt å snakke om!

Noen myter er alt annet enn morsomme. De er skapt av oss nordmenn og har hos enkelte vokst til å bli "sannheter". Slike myter former holdninger, og holdninger tar lang tid å forandre. Her har du noen utsagn som gir NFU utfordringer:

- "Utviklingshemmede har det ikke best på nærskolen, men på spesialskole."
- "Utviklingshemmede får lettest venner blant "sine egne"."
- "Utviklingshemmede kan ikke bo i egen bolig, men bør samles i sentraliserte boenheter."
- "Det er rimeligere for kommunen å tilby tjenester i sentraliserte boenheter."
- "Utviklingshemmede kan ikke fungere i en "vanlig" jobb."

NFU er en menneskerettighetsorganisasjon.

Etter norsk lov har personer med utviklingshemning de samme rettigheter som alle andre nordmenn. Men dessverre viser utallige historier at mytene skaper holdninger som står i veien for at alle i praksis får rett til å velge sine egne liv.

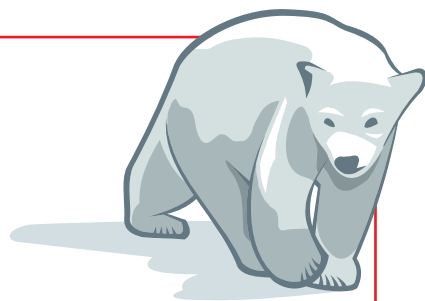
Det finnes mange gode eksempler, også samfunns-økonomisk, på vinn-vinn-situasjoner for den enkelte person med utviklingshemning og for bostedskommunen. NFUs jobb er å synliggjøre de gode historiene og overbevise beslutningstakere i kommunene om at de beste løsningene alltid finnes der lover og retningslinjer blir fulgt.

Du som leser dette har kanskje en positiv historie som kan hjelpe NFU i vårt videre arbeid for at menneskerettighetene også i praksis skal gjelde for alle personer med utviklingshemning i vårt land.

Bidra til å knuse mytene!

VIBEKE SEIM-HAUGEN
GENERALSEKRETÆR

Intet nytt

«Arbeid for alle» har vært Arbeiderpartiets slagord, men mener de noe med det? Partiet var programforpliktet til å utarbeide en strategi for å øke yrkesdeltakelsen blant funksjonshemmede.

I en kommentar på www.nfunorge.org skriver forbundsleder Jens Petter Gitlesen at NFU med tilfredshet registrerer at mange av funksjonshemmedes organisasjoner med begeistring hyller strategien. - For NFU representerer strategien intet nytt. Vi slutter oss til arbeidsminister Hanne Bjurstrøm sitt utsagn: Regjeringens jobbstrategi er ikke en strategi for inkludering av personer med utviklingshemning.

Ny bok

Universitetsforlaget har nylig kommet ut med boka "Utviklingshemning – Årsaker og konsekvenser". Her gjennomgår forfatterne de viktigste årsakene til utviklingshemning og gir en oversikt over syndromer, forstyrrelser og følgetilstander.

Boken er redigert av Ivar Mæhle, Jarle Eknes og Gunnar Houge. Den kan benyttes både som oppslagsverk og lærebok og er den første i sitt slag på norsk.

Kultursamling I

NFU Møre og Romsdal fylkeslag har gjennomført nok en vellykket kulturhelg – denne gangen med over 180 deltakere som kunne velge mellom ni ulike kurstilbud. Det er lagt ut 10 bildeserier fra de ulike kursene og aktivitetene på www.nfunorge.org/mr

Kultursamling II

Tradisjonen tro arrangerte også NFU Bergen lokallag sin årlige Kultur-, tillits- og likemannsamling nylig der deltakerne kunne velge mellom en rekke ulike aktiviteter.

Les mer på www.nfunorge.org/hordaland

Store bofellesskap

NFU Østfold inviterer til temakveld om store bofellesskap 22. november. Les mer på www.nfunorge.org

samfunn for alle

Medlemsblad for Norsk Forbund
for Utviklingshemmede

Seks utgivelser pr år.
Årsabonnement: 400 kroner
ISSN: 0803-5105

Ansvarlig redaktør:
Jens Petter Gitlesen
jpg@nfunorge.org

Journalist:
Bitten Munthe-Kaas
bittenmk@yahoo.com
Telefon: 928 36 809

Tilrettelegger lettlest stoff:
Kari Bue
kari@nfunorge.org

Adresse:
Samfunn for Alle, NFU
Postboks 8954 Youngstorget
0028 Oslo

Sentralbord: 22 39 60 50
Telefaks: 22 39 60 60
E-post: post@nfunorge.org
www.nfunorge.org
www.facebook.com/NFU Norge

Annonseakvisitør: AMN A/S
Postboks 24, 3340 Åmot
Telefon: 32 78 17 50

Forsidefoto: Fra årets "Peer for alle"-
forestilling ved Gålåvatn.
Foto: Bitten Munthe-Kaas

Layout: www.tinajerstad.no

Trykk: Gunnarshaug trykkeri
Utgivelse 6 – 2011
Kommer uke 50
Frist for saker er: 3. nov.
Annonsefrist er: 17. nov.

8

Jeg er bekymret over utviklingen med store bofellesskap, sier kommunalminister Liv Signe Navarsete i et intervju med Samfunn for alle.

12

Vi gjør våre medborgere urett når vi skaper gettoer for mennesker med bistandsbehov, mener stortingsrepresentant Karin Andersen (SV).

14

Tidligere forbundsleder i NFU, Sølvi Knudsen, vil ha større bevisstgjøring om intensjonene i ansvarsreformen.

22

Siri Gunderhuset (21) i Nord Aurdal i Oppland vant kampen mot kommunen. Nå skal hun få tjenester i eget hjem.

25

Valgkomiteen før neste landsmøte i NFU 2012 står på startstreken.

28

Les om årets kanskje mest grensesprengende teateropplevelse her til lands.

34

Nå går vi endelig bedre tider i møte i omsorgsboligen Grunden i Kristiansund.

Leder s. 4 – SAFO s. 11 – NFU-butikken s. 44

Omtrent som i fjor og året før det

Finansminister Sigbjørn Johnsen hadde varslet et stramt statsbudsjett. Det fikk vi ikke. Budsjettet inneholdt en utgiftsøkning som omtrent tilsvarer veksten i den norske økonomien. Men budsjettforslaget inneholder lite nytt.

Den nye vergemålsloven planlegges iverksatt innen sommeren 2013. Arbeidet skal, ifølge budsjettet, starte i 2012. Stortinget fikk vedtatt en ny vergemålslov fordi den gamle både var gammel, uhensiktsmessig og i strid med FN-konvensjonen for mennesker med nedsatt funksjonsevne. Med en ny vergemålslov kan FN-konvensjonen ratifiseres i 2013.

Mange lurer på hva som skjer med rettighetsfesting av BPA. I Helse- og omsorgsdepartementets forslag til budsjett, kan vi lese at det snart kommer et forslag til rettighetsfesting. Forslaget skal ut på høring til organisasjonene. Ryktene om at regjeringen har snudd og ikke vil arbeide for rettighetsfesting er i det minste avkreftet.

I fjor ønsket en samlet arbeids- og sosialkomité at Varig tilrettelagt arbeid (VTA) skulle skilles ut som en egen budsjettpost. I fjor ønsket Nav å redusere antallet tiltaksplasser i skjermet sektor. Til tross for statlige føringer, var Nav i Nordland, Møre og Romsdal samt Sogn og Fjordane svært aktive med hensyn til reduksjon. Det ble etter hvert snakk om reduksjon ved naturlig avgang. Reduksjon med naturlig avgang kan høres tilforlatelig ut. Få tenker på at «reduksjon med naturlig avgang» er synonymt med ingen inngang for yngre som ønsker arbeid. Det er skuffende at Finansdepartementet valgte å overse Stortingets føringer. Faren er stor for ytterligere svekkelse av arbeidstilbudet overfor personer med utviklingshemning.

I budsjettet er det også foreslått at Nav skal betale etterskuddsvis for tiltaksplasser som benyttes. Problemet er at lønnskostnadene til arbeidslederne og husleiekostnadene påløper helt uavhengig av hvor mange med tiltaksplass som møter opp på tiltaket. Forslaget vil bidra til å redusere aktivitetsnivået innen vekstbedriftene og arbeidsmarkedsbedriftene.

Regjeringen la frem en strategi for å øke sysselsettingen blant personer med funksjonsnedsettelse. Arbeidsminister Hanne Bjurstrøm innrømmer overfor fagbladet Fontene at heller ikke sysselsettingsstrategien var ment for personer med utviklingshemning. Arbeid for personer med utviklingshemning ble i St.meld. 47 (89-90) utpekt som et satsingsområde. Siden 1995 har det utelukkende vært tilbakegang på feltet.

Årets budsjett viser først og fremst at mennesker med utviklingshemning fortsatt er glemt. Men det er fortsatt håp. Regjeringen styrker innsatsen for personer med nedsatt arbeidsevne med 1000 plasser. Med klare føringer fra departementet, vil dette kunne bidra til en styrking av tilbudet overfor mennesker med utviklingshemning. Det har til tider vært vanskelig å se om det er arbeidsminister Hanne Bjurstrøm som styrer Nav eller om det hele forholder seg motsatt. En kan minne om fylkesdirektøren i Nav, Sogn og Fjordane som til avisen Firda den 24. april 2011 hevdet at:

- Det blir feil når store grupper av arbeidslause ungdommar og innvandrarakkjer får eit tilbod, fordi dei er fortrenge av folk som kunne hatt eit dagtilbod hos kommunen.

Regjeringen foreslår ellers å fase ut særfradraget for store sykdoms-

utgifter. Sosialpolitikk bør i utgangspunktet ikke drives over skatteseddelen. Skattefradrag favoriserer gruppene som har stor skattbar inntekt. De med lav inntekt og store sykdomsutgifter treffes overhodet ikke av tiltaket. Men ordningen blir ikke bedre av å kuttes ut. Det som trengs, er tiltak som treffer gruppene med stort behov.

Kommunalminister Liv Signe Navarsete har varslet kamp mot de store bofellesskapene. I statsbudsjettet finner vi ikke spor av den kommende kampen. Regjeringens eldresatsing fortsetter. Som kjent rammer satsingen mennesker i alle aldre. I iveren etter å bygge 12 000 nye sykehjemsplasser innen 2015, har staten subsidiert en institusjonsutbygging for personer med utviklingshemning som en må tilbake til begynnelsen av 1970-tallet for å finne maken til.

Politikk er en uendelighet av omkamper. Nå skal stortingskomiteene behandle forslaget til statsbudsjett. Er viljen til stede, kan svært mye forbedres i stortingsbehandlingen.

JENS PETTER GITLESEN
FORBUNDSLEDER

Jens Petter Gitlesen

Solgården i Spania

Drømmested for tilrettelagt ferie!

Vårt mål er at alle skal oppleve en velfortjent og tilrettelagt ferie hos oss. Vi lover deg trivsel og trygghet, enten du er bruker, ledsager, familie eller pårørende.

Kontakt oss for å høre hvilke muligheter vi har til tur for deg eller din gruppe!

Ring 24 14 66 60 eller kontor@solgarden.no

VELKOMMEN TIL OSS! www.solgarden.no

SOLGÅRDEN

trygghet, trivsel og glede

De som vil ha større bokomplekser for utviklingshemmede bør heller jobbe for å endre Stortingets retningslinjer enn å bryte dem. (Cato Ellingsen, FO)

Åpnet sykehjem for flere diagnosegrupper

På regjeringens nettsider www.regjeringen.no finner vi overskriften "Åpnet sykehjem i Sørumsdal" om statsminister Jens Stoltenberg og helse- og omsorgsminister Anne-Grete Strøm-Erichsen som klippet snoren inn til Sørvald bo- og behandlingssenter.

Både sykehjemmets beboere og finansiering er omtalt: "Det 7200 kvadratmeter store nybygget i Sørumsdal har til sammen 54 sykehjems- og heldøgns omsorgsplasser, fordelt på ulike brukergrupper: 30 sykehjemsplasser, 10 boenheter for psykisk syke, åtte plasser for funksjonshemmede og seks avlastningsplasser for barn".

Staten har bidratt med investeringstilskudd på 28,2 millioner kroner for å få tilbudet på plass.

For få år tilbake var det stort fokus på å få "unge ut av sykehjem". Nå subsidieres kommunene for å få dem inn der.

Statsminister Jens Stoltenberg og helse- og omsorgsminister Anne-Grete Strøm-Erichsen sammen med en av beboerne på Sørvald bo- og behandlingssenter. (Foto: Statsministerens kontor)

Nå kan Frode ta kveld om natta

Tromsøværingen Frode Heggelund klaget til fylkesmannen over at han måtte legge seg før Kveldsnytt når han er på avlastning. Han fikk medhold, og kan nå ta kveld om natta.

Frode Heggelund erfarte at det nytter å klage. Nå kan han sitte oppe ut over natta når han er på Seminaret. (Foto: Eirik Bjørklund)

Avisen I Tromsø hadde nylig en større reportasje om 23-åringen som er i omsorgsboligen Seminaret hver tredje uke. Her bor det i alt 68 eldre og yngre personer med funksjonshemning. Mens han tidligere måtte være i seng før Kveldsnytt pga. av bemanningssituasjonen, kan den unge mannen nå sitte oppe til klokka ett om natten på hverdager og til klokken tre i helgene – hvis han ønsker det.

- Jeg er som andre unge – jeg liker å rangle om natta. Desto senere, desto bedre, fastslår Heggelund – som liker å holde på med PC og Web-TV ut over kvelden.

Etter at han først gikk ut i lokalavisen og fortalte om at han stadig måtte legge seg kl. 22, reagerte fylkesmann Svein Ludvigsen. Han oppfordret Heggelund til å klage – og 23-åringen tok ham på ordet. Han synes fylkesmannen har gjort en kjempejobb, men sier til avisen at han likevel ikke skjønner hvorfor man bestandig skal være nødt til å klage for å få rettighetene sine. - Det er noe normalt fungerende personer slipper, mens vi som har funksjonshemning alltid må kjempe. Forstå det den som kan!

I likhet med fylkesmannen er Frode opptatt av det prinsipielle i at mennesker med funksjonshemning skal sikres muligheten til å leve like fritt som andre. Det innebærer dermed også retten til å være oppe til sent på natt.

Enhetsleder for omsorgstjenesten Sørøya, John Pedersen, sier i en kommentar til avisen at også han er glad for å ha funnet en løsning. Fylkesmannen gir i sitt vedtak ros til de ansatte på Seminaret for å ha kommet fram til en ordning som fungerer for alle.

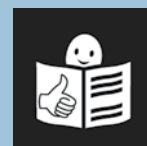

www.skaugeforlag.no

post@skaugeforlag.no • 55 33 21 52

Varsler kamp mot bofellesskapene

LETTLEST

Samfunn for alle har intervjuet kommunalminister Liv Signe Navarsete.

Hun er bekymret fordi utviklingen går i retning av store bofellesskap.

Det vil hun følge opp i boligmeldingen som blir lagt fram for Stortinget våren 2012.

Mange har henvendt seg til departementet fordi de er redde for at institusjonene skal komme tilbake. Departementet får også flere tilbakemeldinger om at mange personer med

utviklingshemning samles i store bofellesskap.

Ofte bor de sammen med mennesker med andre diagnoser som psykiske lidelser, rusmisbruk og demens.

Liv Signe Navarsete sier at politikerne er opptatt av at personer med utviklingshemning skal ha et fullverdig liv. De skal også leve så selvstendig som mulig med den funksjonshemningen de har.

- Jeg er bekymret over utviklingen som går i retning av store bofellesskap. Det er en re-institusjonalisering som foregår som jeg vil følge opp i boligmeldingen som Kommunaldepartementet legger fram for Stortinget våren 2012.

AV: BITTEN MUNTHE-KAAS

På spørsmål om hva som er bakgrunn for hennes bekymring nå, viser kommunalminister Liv Signe Navarsete i en samtale med Samfunn for alle til at departementet har fått en del henvendelser fra enkeltpersoner, NFU og andre organisasjoner som handler om at vi er i

ferd med å få en ny institusjonsomsorg. - Etterhvert har vi også fått flere tilbakemeldinger om at det bygges store bofellesskap der flere titalls personer med utviklingshemning samlokaliseres for seg – eller enda verre – under samme tak som mennesker med andre diagnoser som psykiske lidelser, rusmisbruk og demens.

Vi har i tillegg fått rapporten fra Jan Tøssebro og Anna Kittelsaa ved NTNU som viser at bofellesskapene er i ferd med å utvikle seg på en måte som er i strid med Stortingets intensjoner for ansvarsreformen. Politikerne både den gangen og nå er imidlertid opptatt av at utviklingshemmede skal ha et fullverdig liv og leve så selvstendig som mulig med sin funksjonshemning. Når dette åpenbart ikke skjer i tråd med nasjonale føringer, er vi nødt til å gjøre noe.

Navarsete presiserer samtidig at hun dermed ikke er motstander av bofellesskap med felles arealer. - På samme måte som for oss andre er ensomhet en utfordring for mange mennesker med utviklingshemning. Fellesarealer kan bidra til at noen i mindre grad opplever det. Bruk av fellesarealer forsvaret likevel ikke at mennesker med forskjellige diagnoser og dermed vidt forskjellige utfordringer institusjonaliseres under samme tak.

Kartlegging

-I forbindelse med ansvarsreformen som ble vedtatt av et enstemmig Storting, ble prinsippene om normalisering og integrering lagt til grunn. Husbankens fortolkninger av Stortingsmelding nr. 47 (89-90), er uttrykt i rundskriv HB-1255. Kan det være aktuelt å innføre et lignende regelverk for Husbanken?

Kommunalminister Liv Signe Navarsete.

- Mye har skjedd siden dette rundskrivet ble laget i 1993. Selv om prinsippene om normalisering og integrering ble lagt til grunn og fortsatt gjelder, er det uansett viktig at vi ser på dette på nytt. Et av spørsmålene som vi må vurdere nærmere i denne sammenheng er investeringsstilskuddet – som verken skal gis til store omsorgsboligprosjekter med institusjonspreg eller som bygges for flere diagnosegrupper under samme tak. Det kan nok tenkes at Husbanken ikke alltid er tydelig nok på retningslinjene som er lagt til grunn for dette tilskuddet.

Departementet har derfor gitt Husbanken i oppdrag å kartlegge dagens praksis på dette feltet ved de ulike regionkontorene. Dette arbeidet er i gang nå. Vi vil deretter gjennomgå retningslinjene i samarbeid med Husbanken og Helse- og omsorgsdepartementet. Hvis det er behov for innstramninger, må vi sørge for det. Denne kartleggingen skal i utgangspunktet imidlertid ikke omfatte omsorgsboliger for mennesker med samme type utfordringer rundt et felles tun. Det er som tidligere nevnt bygging av store omsorgskomplekser for mennesker med ulike diagnoser det må bli en slutt på.

- I siste nr. av NFUs tidsskrift Samfunn for alle (4/11), gir professor Karl Grunewald i Sverige uttrykk for stor bekymring for utviklingen av omsorgsgettoer i Norge. Grunnlaget for nedbygging av institusjonsomsorgen var i sin tid stort sett det samme både i Norge og i vårt naboland. Det at Sverige ikke har opplevd en slik institusjonalisering som Norge, forklarer Grunewald med et tydelig svensk lovverk. Hvilken kommentar har du til dette?

- Jeg har ikke hatt anledning til å sette meg grundig nok inn i spørsmålet om hvorvidt det er behov for en tydeliggjøring av det norske lovverket på dette området. Karl Grunewalds refleksjoner er likevel noe vi skal ta med oss og se nærmere på i vårt videre arbeid. Hvis det svenske lovverket er tydeligere enn det norske, må vi ta en diskusjon om vi også bør gjøre endringer.

FRAMskolen på Vallersund Gård

Et toårig lærested for unge voksne utviklingshemmede mellom videregående skole og et aktivt yrkesliv

FRAMskolen setter seg som mål, gjennom to års læring, å kunne gi elev, pårørende og eventuelt den kommunale omsorgstjeneste, innsikt i hvilke muligheter den enkelte elev har i forhold til framtidig boform, videreutdanning og yrkesvalg.

Framskolens tre grunnmotiver:

FORSTÅ VERDEN (undervisning)

- Utforsk verden, nasjonalt og internasjonalt
- De andre og meg selv
- Parforhold og seksualitet
- Teater, drama, sang, musikk, maling og diktskriving
- Utvikle evnen til å uttrykke seg
- Lær å sende e-post og å finne frem på internett

LEVE I VERDEN (bo- og hverdagsferdigheter)

- Pleie av bolig og klær • Planlegging • Gjøre innkjøp
- Lage mat og stelle i stand måltid til hverdag og fest
- Bruk og forståelse av penger og regnskap
- Tid og tidsbegreper

ARBEIDE I VERDEN (i verkstedene)

- Arbeid i bakeri • Veie i veveriet • Samle urter
- Arbeide med i husholdningen
- Arbeide med i jordbruk og gartneri

Fritid og friluftsliv

- Friluftaktiviteter på sjøen og i fjellet.
Opplæring i ridning, båtliv og fjellvandring, går også inn som en del av undervisningen.
- Deltagelse i aktiviteter i nærmiljøet.
- Uforpliktende samvær, dans og lek.

Det første året bor elevene på internat.

Det andre året bor elevene mer selvstendig.

For nærmere informasjon (helst mellom 12.00 og 14.30):

Dag Balavoine eller Hanna Schmeding

Telefon 72 52 70 80/99 60 88 10

Du kan også skrive til framskolen@camphill.no eller
FRAMskolen på Vallersund Gård, 7167 Vallersund

FRAMskolen – fra livet i familie og skole, til et liv som voksen

Eie egen bolig

Liv Signe Navarsete mener at det i denne sammenheng er et poeng å vise til NOU 2011:15 "Rom for alle" om sosial boligbygging. – Her foreslår et utvalg at flere skal få mulighet til å eie sin egen bolig. Dette er et viktig prinsipp for oss. Det å eie sin egen bolig gir trygghet og skaper stabilitet. Mennesker med utviklingshemning har stabil inntekt. Jeg ser ingen grunn til at ikke de kan bli huseiere. Det er derfor om å gjøre å legge til rette for tiltak som kan bidra til at det blir en realitet for mange flere.

Det er ulike måter å gjøre dette på – som ikke minst handler om å løfte fram de gode eksemplene. Ikke alle kommuner har ressurser til det. Jeg vet samtidig at både NFU og andre organisasjoner gjør en viktig jobb for å spre kunnskap i denne sammenheng. I stortingsmeldingen om sosial boligbygging som legges fram i 2012, blir dette også et tema.

Bruk av makt og tvang

– I forbindelse med tilsyn med bruk av makt og tvang i 2009, var det bare i lille Hyllestad kommune i Sogn og Fjordane det ikke ble avdekket avvik. Det finnes mange tilfeller der små kommuner – i motsetning til store – makter å oppfylle lovkrav. I samsfunnsdebatten blir imidlertid små kommuner ofte knyttet til manglende kompetanse. I hvilken grad mener du at kommunestørrelse er relevant med tanke på å yte tjenester som er i samsvar med lovverket?

– Jeg tror ikke at kommunestørrelse i seg selv har direkte sammenheng med kvalitet på tjenester og det som kommer fram i tilsynsrapportene. For meg er det viktigste uansett at alle kommuner – uavhengig av størrelse – skal følge gjeldende lovverk og at de som bor der, skal ha likeverdige tjenester. Fordelen med små kommuner er imidlertid at forholdene er mer synlige og at det dermed er både enklere å avdekke mangler og fremme ønsker, krav og behov. Vi vet samtidig at en del små kommuner har utfordringer når det gjelder rekruttering av fagfolk med nødvendig kompetanse. Dette er imidlertid problemer som også gjør seg gjeldende i store kommuner – der det store mangfoldet representerer ulike utfordringer.

– Du har varslet en stortingsmelding om statlig styring av kommunene. Økning i statlige reguleringer er trukket frem som et problem. Kan det tenkes at det er for få reguleringer på noen områder – og for mange på andre? På hvilke områder mener du i så fall at det er behov for reguleringer og på hvilke bør de unngås?

– Jeg ønsker i utgangspunktet ikke for mye statlig styring. Det må i stedet legges til rette for at kommunene kan organisere sine tjenester selv. Jeg er samtidig nøye med å poengtere at det er Stortinget som legger rammene, at det er satt nasjonale mål og at Stortinget i tillegg har lagt tydelige føringer for eksempel for hvordan mennesker med utviklingshemning skal ha det. Kommunene velger imidlertid ulike løsninger. De skal ha og har også frihetsgrad – og den ene måten å gjøre det på, kan være like god som den andre. Detaljstyring skal vi uansett ikke ha, samtidig som vi må være tydelige på at det som skjer, skal være innenfor den nasjonale rammen. Vi må samtidig alltid sørge for den enkeltes rettsikkerhet og spesielt fokusere på enkelte grupper som trenger spesiell beskyttelse for å kunne nyte godt av likeverdige tjenester. Selv om den nasjonale økonomien selvsagt er viktig for styringen, betyr ikke det at kommunene skal styres. God styring krever imidlertid et tydelig lovverk – der blant annet fylkesmannens oppgaver med å se til at dette fungerer, er sentral.

– NFU får stadig flere henvendelser fra foreldre, pårørende og hjelpeverger som på vegne av personer med utviklingshemning klager vedtak fattet i den enkeltes hjemkommune inn for fylkesmannen og får medhold. Det er etter hvert flere eksempler på kommuner som ikke tar hensyn til det. Mener du at det bør innføres sanksjoner overfor kommuner som ikke tar hensyn til tilsynsmyndigheten vedtak?

– Dette er ikke et tema i vårt departement. Jeg tar det som en selvfølge at kommunene følger opp tilsynsmyndighetens vedtak. I den grad NFU har eksempler på slike saker, vil jeg svært gjerne få dem tilsendt, svarer Liv Signe Navarsete.

Julegave-
tips

"SÅ GODT!" Kokebok trinn for trinn"

av: Anne Gro Innstrand og Sølvi Linde

Utgitt på eget forlag

ISBN 978-82-712-9251-5

**Tilbudspris frem til jul
kr. 150,- inklusive porto.**

Førpris kr.199,- inklusive porto

Boka er støttet av ExtraStiftelsen med Ekstra midler. NFU har vært med i samarbeidet.

Vår anbefaling: Løp og kjøp den gjennom NFU!

Den kan bestilles på
www.nfunorge.org i butikken,
tlf. 22 39 60 50, eller e-post:
post@nfunorge.org.

Lovbrudd å frata Dag Olav tomta

SFA har i flere utgaver fortalt om Dag Olav Stensland som i januar 2010 fikk tildelt en selvbygger tomt fra Stavanger kommune – for så plutselig å bli frarøvet den et halvt år senere. Men med støtte i diskriminerings- og tilgjengelighetsloven (DTL), måtte kommunen nylig krype til korset og gi 25-åringen en ny i umiddelbar nærhet på det samme byggefeltet. Her er historien:

Da det gikk opp for Stavanger kommune at de hadde gitt en tomt til en mann med utviklingshemning, endret kommunen regelverket uten blygsel. Det resulterte i at den unge mannen plutselig ikke hadde noen tomt å bygge hus på.

Kommunens arbeidsutvalg fikk deretter en redegjørelse fra Avdeling Levekår som viste til at det å la Dag Olav bygge hus på en selvbyggertomt ville by på praktiske vanskeligheter og få økonomiske konsekvenser for tjenestene han er avhengig av. Kommunen ønsket i stedet at han skulle fortsette å bo i leiligheten han leier i den kommunale omsorgsboligen – der han vantrives.

Kommunalstyret for miljø og utbygging vedtok 22. juni en tilleggsbestemmelse om at "Personer som mottar lovpålagte tjenester av kommunen og søker selvbygger-tomt, må avklare med formidler av kommunale tjenester om tjenestetilbudet kan flyttes til ny selvbyggerbolig." Vedtaket ble derfor omgjort og begrunnet med at søknaden ikke var i samsvar med tildelingskriteriene Og vips – så mente Stavanger kommune at de hadde sitt på det tørre og dermed kunne frata Dag Olav tomta.

NFU var umiddelbart på hugget ovenfor kommunen og påpekte at den kommunale helse- og sosialtjenesten ikke har noen myndighet til å avgjøre hvem som skal bygge eget hjem eller bo på en kommunal institusjon. Dag Olavs foreldre så ingen annen løsning enn å ta kontakt med advokat – som fikk fastslått at kommunalstyrets tilleggsbestemmelse både var en ulovlig omgjøring av et forvaltningsvedtak og brudd på diskriminerings- og tilgjengelighetsloven (DTL).

Stavanger kommune lot seg likevel ikke rikke, men fastholdt at man der i gården hadde retten på sin side. NFU så seg derfor nødt til å påklage saken inn for Likestillings- og diskrimineringsombudet med grunnlag i DTL § 4 der det heter: "Direkte og indirekte diskriminering på grunn av nedsatt funksjonsevne er forbudt.

[...] blir behandlet dårligere enn andre blir, er blitt eller ville blitt behandlet i en tilsvarende situasjon."

Svaret fra Likestillings- og diskrimineringsombudet kom 6. april i år. Her heter det at Stavanger kommune handlet i strid med DTLs § 4, fordi avslaget ble gjort med begrunnelse at Dag Olav mottar kommunale tjenester. LDO fastslo tvert imot at kommunen plikter å tilby tjenester uavhengig av hvor han velger å bo. Ombudet var også svært tydelig på at tilleggs klausulen som var lagt til grunn, både ville bidra til å undergrave den enkeltes rett til å velge bosted og kommunens plikt til å tilby nødvendige tjenester uavhengig av bosted. Likestillingsombudet påpekte i tillegg at en slik tilleggs klausul ville være med på å forskjellsbehandle mennesker med bistandsbehov og dermed være i strid med DTL.

Stavanger kommune tok LDOs vedtak til etterretning. I september fikk Dag Olav endelig tildelt en ny selvbyggertomt i umiddelbar nærhet av den han opprinnelig fikk tildelt.

Dette viser at DTL, ikke bare er en tilgjengelighetslov, men er like viktig for alle personer med nedsatt funksjonsevne. Denne saken er viktig for personer som mottar tjenester fra kommunen. Svært mange av NFUs medlemmer gjør det. Jeg vil derfor oppmuntre alle NFUs lokal- og fylkeslag til å sette seg godt inn i diskriminerings- og tilgjengelighetsloven – spesielt § 1 og § 4. Bruk den i det interessepolitiske arbeidet og i kommunale råd for funksjonshemmede. Og gjør for all del det samme som Dag Olavs foreldre – hvis kommunen ikke lytter: Ta saken videre til NFU sentralt og bruk Likestillings- og diskrimineringsombudet – som er vårt ombud!

BETTINA THORVIK
DAGLIG LEDER

Nå må alle partier ta ansvar

- Kampen for enkeltmenneskets rett til å bo selvstendig er viktig. Vi gjør våre medborgere urett når vi skaper boligområder eller gettoer for mennesker med spesielle bistandsbehov. Det er derfor bra at kommunalministeren nå strammer opp kommuner som har «glemt» ansvarsreformen. Nå må alle partier ta ansvar.

AV: BITTEN MUNTHE-KAAS

Storingsrepresentant Karin Andersen, som nå er nestleder i Arbeids- og sosialkomiteen har i sin 14 år lange fartstid på Løvebakken alltid engasjert seg spesielt i svakstilte gruppers levekår. Hun er grunnleggende opptatt av ikke-diskriminering og likestilling, har holdt fortløpende kontakt med funksjonshemmedes organisasjoner og lenge vært en av NFUs viktigste støttespillere.

Den engasjerte og erfarne Hedmark-politikeren er født i et hjem preget av fars engasjement i Norges skog- og landarbeiderforbund og mors i Sanitetsforeningen. Her handlet det om å ta samfunnsansvar og å se framover. - Det var ingen i mitt nærmiljø i Eidskog som så seg tilbake og påstod at det var bedre før i tiden – verken for utviklingshemmede eller andre mennesker som hadde det vanskelig, sier Karin Andersen.

Hun var den første i den utdanningsfremmede hjembygda som tok artium. Det var slett ikke alle som så med blide øyne på det. Deretter gikk veien til Blindern der hun begynte på psykologi før hun ble gravid og stiftet familie. Siden flyttet familien til Kongsvinger der hun jobbet som barnehageassistent i 17 år. Selv om hun arbeidet aktivt både i borettslaget og var opptatt av barns oppvekstkår, tenkte hun aldri på å bli politiker. Det skjedde

til gjengjeld da hun ble bedt om å være listefyll for Sosialistisk Venstreparti – og plutselig befant seg som leder av partiets gruppe i kommunestyret. Først da meldte hun seg inn i SV. Siden ble hun medlem av fylkestinget i Hedmark og senere varaordfører før hun ble valgt inn på Stortinget i 1997. - Etter hvert har jeg jo erkjent at jeg et politisk dyr, sier Karin Andersen til Samfunn for alle.

Retten til å velge hvor man vil bo

Gjennom prosessen med diskriminerings- og tilgjengelighetsloven har hun gjentatte ganger flagget alle innbyggernes rett til å velge hvor de vil bo og leve selvstendige liv, og at det må kunne tas uavhengig av hva det måtte koste den enkelte hjemkommune. Hun minner om at denne retten også innebærer at det er opp til den enkelte å bestemme hvorvidt vedkommende skal bo i kollektiv eller i egen bolig. - Min mor bor i dag i en eldrebolig sammen med en del jevnaldrende. Hun har valgt det selv – og trives i fellesskapet. Samme rett til å velge må også andre nyte godt av, understreker Karin Andersen.

Hun er soleklar i sin oppfatning om at kommuner som nekter sine innbyggere denne retten, må bli satt på plass, og oppfordrer mange flere til å engasjere seg i kampen for at den skal omfatte alle. - Prinsippet ligger der, rent politisk, men utviklingen har likevel sklidd tilbake til mer særomsorg igjen i årene etter gjennomføringen av ansvarsreformen.

Lovverket i Sverige

- Hva mener du bør gjøres med kommuner som nekter sine innbyggere denne retten?

- Jeg tror det må innføres sanksjoner – slik det nå skjer i barnevernet. Det har vist seg å fungere – selv om det selvsagt er trist at små og fattige kommuner som ikke følger lovverket må bruke av folks skattepenger til å betale bøter.

Professor Karl Grunewalds orientering om lovverket i Sverige, som ble omtalt i forrige utgave av Samfunn for alle, er også noe jeg vil ta med meg videre, fortsetter Andersen. - Her har man både innført sanksjoner og ikke minst et eget

lovverk som sikrer rettighetene til en del vanskeligstilte mennesker som selv har problemer med å hevde sin egen sak. Jeg vil ta initiativ til å se nærmere på om vi skal ha et tilsvarende regelverk her i landet.

Selv om jeg stort sett er enig i at vi ikke skal øremerke alt og tro at lovfesting av regler løser alle problemer her i landet, gjelder det ikke på dette området. Vi må i stedet bli flinkere til å sortere og nyanseere mye tydeligere på politikkområdene når vi bestemmer hvor det trengs flere og færre regler. Vi som kan delta i politiske prosesser og slåss på egne vegne der, kan kanskje greie oss med færre regler. De som er ute av stand til dette, må derfor sikres i eget lovverk slik at de får det de skal ha – uavhengig av hvorvidt en kommune mener det motsatte.

Husbanken

Andersen mener at det i tillegg må gjøres noe med Husbankens tilskudd til bygging av tilrettelagte boliger. - I dag er norske kommuner – med Husbankens velsignelse – i ferd med å sende utviklingshemmede tilbake til boligformer som til forveksling er lik de institusjonene som ble avviklet på 80- og 90-tallet. Dette til tross for at det i retningslinjene for Husbankens tildeling av investeringstilskudd klokkeklart står at man skal sikre kvalitet for de boligprosjektene det søkes om midler til. I føringene fra ansvarsreformen sies det blant annet også at det skal satses på fleksible ordninger som er tilpasset den enkelte og at boligene ikke skal ha institusjonskarakter. Det er derfor på høy tid at Husbankens tildelingspraksis blir gått nøye etter i sømmene – for å få slutt på at det gis tilskudd til kommunale institusjonsprosjekter.

En del kommuner forsøker riktignok å gi dette en faglig forankring – til tross for at den reelle begrunnelsen handler om økonomi. Nå er det derfor om å gjøre å få de andre politiske partiene i alle kommuner til å følge reglene og snu utviklingen i riktig retning i tråd med prinsippene i ansvarsreformen. Den er vi alle enige om, presiserer Karin Andersen.

NFUs pådriverrolle

Hun har dessuten tro på de fem regionale konferansene som skal arrangeres i kjølvannet av Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementets informasjons- og utviklingsprogram. - Målet med disse er jo blant annet å informere ansatte og ledelse i kommuner og fylkeskommuner om gjeldende politikk på dette området. Vi ser nå at stadig flere lokalpolitikere er opptatt av dette.

Andersen roser ellers NFU for sin aktive pådriverrolle i denne sammenheng, men understreker samtidig at det nå er svært viktig at vår organisasjon både sentralt og lokalt tar kontakt med de nye kommunestyrene for på den måten å bidra til å legge premissene for tankegangen som skal rå omkring levekårene for personer med utviklingshemning. - Det er om å gjøre at de nyvalgte politikerne, som jo ønsker å gjøre en god jobb, blir gjort kjent med at det finnes nasjonale føringer og retningslinjer som fastslår hvordan utviklingshemmede skal ha det når rådmannen vil gjøre det annerledes.

Arbeid for alle

- *Hvilken kommentar har du som nestleder av Stortingets Arbeids- og sosialkomité til at stadig flere mennesker med utviklingshemning faller ut av arbeidsmarkedet?*

- Skal retten til arbeid gjelde alle, må staten ta et større ansvar enn i dag. Det trengs flere varig tilrettelagte arbeidsplasser (VTA), både i Vekstbedriftene og som samarbeid mellom slike bedrifter og andre arbeidsplasser. For å få det til, må slike plasser øremerkes, og det må registreres hvor mange som trenger en VTA-plass. Det har Stortinget bedt Regjeringen gjøre og det forventer jeg blir fulgt opp.

Vi vet samtidig at stadig færre personer med utviklingshemning nyter godt av VTA nå – til tross for at det i utgangs-

punktet var denne gruppen dette tiltaket var ment for. Mennesker med psykiske lidelser og sosiale vansker har i stor grad kommet inn i stedet – og finner nå tilbake til en hverdag i ordinært arbeidsliv gjennom VTA. De har stor nytte av å få en slik plass. Problemet er at antall plasser er for lavt og at de derfor fortrenger utviklings-

Leder av Stortingets Arbeids- og sosialkomité, Karin Andersen (SV).

hemmede.

Det å jobbe innen VTA handler imidlertid primært ikke om at noen har mer og at andre mangler arbeidsevne, presiserer Karin Andersen. - Den enkelte kan ha god arbeidsevne, men likevel være ute av stand til å fungere på en ordinær arbeidsplass. I VTA-bedriftene arbeider det mennesker med høy motivasjon som sjelden eller aldri er syke, men som trenger tilrettelegging på grunn av sin funksjonshemning. Jeg har vært på flere VTA-arbeidsplasser der det lages produkter med høy kvalitet. Vi må være villige til å betale for flere slike bedrifter – som det er et stort behov for. Det koster langt mer å la folk sitte og glo i veggen hjemme – både på kort og lang sikt.

Må få skikkelig oppfølging

Jeg er samtidig opptatt av at det må tilrettelegges for langt flere utviklingshemmede i det ordinære arbeidslivet, men da med skikkelig oppfølging både av den

ansatte og av arbeidsgiver. Østfold fylkeskommune har gjort noe viktig ved å inngå en avtale med Vekstbedriftene om en lære kandidatordning. Den vil bidra til at også elever med utviklingshemning skal få anledning til å gå ut av videregående skole med et kompetansebevis. Dette gjør at de i sin tur kan fullføre sine læringsmål

og dermed bli i stand til å gjøre en jobb i det ordinære arbeidslivet eller i en skjermet virksomhet. Flere fylkeskommuner må gjøre det samme, slik at også disse elevene får skikkelig tilpasset opplæring de har nytte av, presiserer Karin Andersen.

Går smått

- *Hvordan opplever du at utviklingen av levekårene til personer med utviklingshemning ellers har vært i dine år som politiker hittil?*

- Jeg synes at mye går tregt i beslutningsprosessen. Selv om mange tilsynelatende kan være enige om det meste, er det vanskelig å få gjort noe. Det gjelder ikke minst i forbindelse med tidlig inngripen og forebygging der trøkket i altfor liten grad settes inn.

Det var lenge en glede å følge utviklingen innen skole og barnehage der stadig flere barn og unge med funksjonshemning fant sin selvfølgelig plass. Men i de senere årene har utviklingen snudd – også her. Jeg tror i bunn og grunn dette handler om at mange ser tiltak for funksjonshemmede som omsorg og ikke som spørsmål om likestilling. Det skal ikke være sånn at funksjonshemmede må være glade og fornøyd for å få litt hjelp. Tanken om at hver enkelt av oss både har samme rett til å bruke samfunnet og gjøre noe ut av livet vårt, er lik for oss alle. Likevel virker det som om mange tror at funksjonshemmede flest har lavere forventninger og mindre lyst på livet enn andre – hvilket selvsagt ikke har noe med virkeligheten å gjøre.

Mor til fire, bestemor til åtte, kommunestyrepolitiker, avlaster, sangfugl, tidligere nestleder og forbundsleder i NFU – Sølvi Knudsen (i midten) her forevige med Mona Dale og Betsy Stenseth ved Meland arbeids-senter etter at hun ble tildelt H.M. Kongens fortjenestemedalje i gull.

Keiseren tilbake – i nye klær

Keiseren har kommet tilbake – i nye klær. Det er likevel vanskeligere å avsløre denne – enn dokumentasjonen til Lossiusutvalget som ble lagt frem i 1985.

TEKST: BITTEN MUNTHE-KAAS
FOTO: ATLE VAAGE, NORDHORDLAND

Sølvi Knudsen var nestleder og leder av NFU i en årrekke, og fikk i etterkant H.M. Kongens fortjenestemedalje i gull for sitt arbeid med gjennomføringen av ansvarsreformen. Selv om hun mener at vi ikke skal dvele ved historien, er hun opp-tatt av at vi likevel må ha kunnskap om det som skjedde i denne prosessen. – Dette er viktig for å kunne forstå de nasjonale fø-ringene som ble lagt til grunn for å bedre

utviklingshemmedes levkår. De verdiene som ble befestet i kjølvannet av reformen for tyve år siden var ikke tilfeldig og de er like aktuelle i dag, sier hun. .

Og for de yngre leserne av SFA som ikke har fått det med seg: 65-åringen fra Meland kommune utenfor Bergen er fi-rebarnsmor. Eldstejenta Grete hadde om-fattende medfødte funksjonsnedsettelse og døde da hun var 14 år gammel. Det var hun som tente Sølvi og mannen Sigurds engasjement for personer med utviklings-hemming og fikk dem til å bli med på å starte NFU-lokallag i hjemkommunen. I tillegg til at begge har vært ledere av lokal-laget har også datteren Sissel og den ene sønnen Bjørn hatt samme tillitsverv. Sølvi var dessuten styremedlem og leder av NFU Hordaland fylkeslag før hun ble kalt til innsats for vår organisasjons daværende sentralstyre og siden i seks år i vervet som forbundets øverste leder.

Mange år senere bor hun fortsatt

sammen med Sigurd på småbruket hjem-me i Meland. Der er det mennesker ut og inn ustanselig i deres gjestfrie hjem, noe ikke minst de etter hvert åtte barnebarna nyter godt av. Huset med de mange gry-tene, bestikkene, servisene, kaffekoppene og ikke minst sengene er fortsatt fylt opp av barn og ungdom som Sølvi har vært avlaster for i en årrekke. På låven arrange-rer hun jevnlig konserter, allsang, jubileer og andre sammenkomster. I dag arbeider 65-åringen som konsulent for funksjons-hemmede i hjemkommunen i tillegg til at hun har begynt sin andre periode i kom-munestyret som representant for Senter-partiet. Hun har også diverse andre styre-og tillitsverv.

Tilbakeblikk

I en samtale med Samfunn for alle bruker vår tidligere forbundsleder innledningsvis litt tid på å dvele ved tiden før Lossius-utvalgets innstilling fra 1985 og alle de

forferdelige overgrepene mot mennesker med utviklingshemning som ble avslørt over det ganske land den gangen. - På NFUs store høringskonferanse samme år ble det lagt fram viktig dokumentasjon på hvilke forhold mennesker med utviklingshemning levde under. På dette tidspunkt var det mange ulike aktører som kunne si mye om hvordan mennesker med utviklingshemning faktisk hadde det både i kommunene og innen HVPU-institusjonene, sier Sølvi.

- I forbindelse med reformarbeidet var samarbeidet mellom NFU og daværende Sosialdepartementet, KS og Husbanken viktig og konstruktivt for alle parter. Kunnskapene vi hadde på hvert vårt område resulterte i mye viktig informasjonsmaterieell som i sin tur bidro til at det vel aldri noensinne har vært så mange her i landet som har visst så mye om og vært så engasjert i utviklingshemmedes levekår. Jeg tror ikke det var et enkelt menneske med utviklingshemning som på et eller annet tidspunkt ikke var gjenstand for sin hjemkommunes oppmerksomhet i denne nedbyggings- og oppbyggingsfasen. Stortingets enstemmige vedtak om å gjennomføre reformen bygget i tillegg på enkeltmenneskets- og ikke gruppens behov – noe som enda mer enn tidligere tydeliggjorde normalisering og integrering som var og er et viktig grunnlag for de tiltak og tjenester som skal tilrettelegges.

Samfunn for alle

Innholdet i alt materialet som ble sendt ut, skapte samtidig forståelse for betydningen av et samfunn for alle – som i ettertid ikke uten grunn skulle bli og siden har vært NFUs slagord. Det skulle derfor for eksempel ikke bygges merkelapphus for personer med utviklingshemning som skilte seg ut. Hjemmetjenestene skulle på samme måte organiseres individuelt i stedet for som en ny kommunal særomsorg – som ikke er forenlig med normalisering og integrering. Erfaringene fra HVPU hadde med all tydelighet vist at trangboddhet og opphoping av mennesker med store hjelpebehov ikke gir gode vilkår verken for den enkelte eller for å ha en mulighet til å bli en del av et lokalmiljø. Det er kort sagt et lite positivt signal til samfunnet utad å gruppere folk med utviklingshemning og avspise dem med særomsorg når det i nasjonale føringer er lagt opp til normalisering og integrering, presiserer Sølvi.

- Ble det tidlig klart at mange kommuner likevel valgte å gi tiltak og tjenester som var og siden har vært i strid med ansvarsreformen?

- Det viste seg nokså tidlig at nissen fra HVPU-systemet fulgte med på lasset i en del kommuner. En del politikere og sentrale folkevalgte stolte blindt på forslagene som ble fremmet av personer med erfaringer fra arbeid med utviklingshemmede innenfor HVPU. En god del av dem hadde imidlertid liten erfaring fra og mangelfull kunnskap om tilrettelegging og tjenesteyting utenfor institusjon.

Høgskolene og verdigrunnlaget

Noe av det som bekymrer Sølvi Knudsen mest nå, er at det pr. i dag i mange kommuner nesten ikke formidles kunnskap om grunnverdiene i reformen lenger. Hun mener det burde være obligatorisk når en tilsetter folk i kommunale stillinger innen helse og sosial. - Ikke minst i lederstillinger må en utfordres på avgjørende sentrale føringer som handler om å ivareta enkeltmenneskers behov for å bli vurdert som individ og ikke som del av en gruppe.

Jeg møter stadig studenter som stiller spørsmålstegn ved reformen og som, etter min mening, ikke har fått god innføring i hva som har skjedd og hvorfor, fortsetter Sølvi. - I sin studiehverdag møter de lærere med uklare svar på disse spørsmålene. Spørsmål om hvorvidt reformen var riktig for mennesker med utviklingshemning blir i stor grad knyttet til at utviklingshemmede har blitt så ensomme. Dette er et underlig argument ettersom det i dag nesten bare bygges bofellesskap, ja til og med bofellesskap som er større enn mange institusjoner som ble avviklet i forbindelse med reformen. Det at noen av høgskolene som utdanner vernepleiere aldri snakker om andre boformer enn bofellesskap sier noe om at utdanningsinstitusjonene bør skjerpe seg, presiserer NFUs tidligere forbundsleder.

Hun er derfor engstelig for at det i dag uteksamineres vernepleiere fra høgskoler til arbeid i kommunene som både mangler kunnskap om og stiller seg tvilende til hele verdigrunnlaget for reformen. - Vernepleierne blir sett som – og er – viktige premissleverandører i kommunene. Høgskolene må derfor ta verdiene i deres utdanning på alvor.

Mange uheldige sider

- Hvorfor mener du at bofellesskap er en dårlig løsning?

- Det er flere betenkelige sider ved å bo tett på andre med samme utfordringer. I tillegg til å bo er det mange som også jobber sammen. De reiser ofte i flokk til samme fritidsaktiviteter i bofellesskapets transportmidler fremfor at det gis fritidstilbud som er tilrettelagt ut fra den enkeltes interesser og behov. All erfaring viser at NFUs spådommer om at bofellesskapene ville fungere nettopp slik, nå har slått til for fullt. Bemanningen stadig flere steder vurderes og justeres i tillegg ut fra at flere skal bruke tid sammen også utenfor hjemmet sitt. Det er nok av eksempler på kommuner som nå fjerner støttekontakt/fritidskontakt-funksjonen for personer i bofellesskap ut fra tanken om at disse stedene er selvforsynte med tjenesteyting.

Dagens hjemmetjenester bærer mange steder også stadig mer preg av særorganisering. For å få nok dagarbeid til ansatte i hele stillinger, følger de den enkelte til og fra jobb eller dagaktivitet i tillegg til å "konstruere" såkalte hjemmedager. Slik er en viktig intensjon med reformen blitt brutt som handlet om at det skal være klare skiller mellom hjem og arbeid.

Arv fra HVPU-tiden

Hjemmedagene er en arv fra HVPU-tiden. Da var ordningen både riktig og forståelig. Den gangen bodde de aller fleste personer med utviklingshemning kollektivt og tett på hverandre, og fikk ikke bistand uforstyrret ellers. Hjemmedagen var da et gode i den forstand at den enkelte fikk lære en del ting som hører et hverdagsliv i et hjem til – selv om de bodde annerledes, sier Sølvi – som tilføyer at hjemmedag fortsatt kan være riktig for enkelte, men da etter et individuelt- og ikke etter systemets behov.

Hun understreker samtidig at det må legges til rette for at den enkelte får et jobb- eller dagaktivitetstilbud med et innhold som likner på arbeid. - Aktiviteter som tur, kafébesøk og den slags hører ikke hjemme i forhold til arbeid/aktivitet. Innholdet blir da nærmest identisk med det den enkelte egentlig skal oppleve på fritiden. For enkelte kan dette selvsagt være nødvendig – men det gjelder ytterst få.

– Hvordan mener du at tiltak og tjenester for personer med utviklingshemning ellers best kan organiseres?

– Det viktigste er uansett å skape et så vanlig miljø rundt den enkelte som mulig. Jeg har alltid ment at når det skal planlegges noe for barn eller voksne med utviklingshemning, må det først tenkes på hva som er viktig for den enkelte – ut fra den aldersgruppen vedkommende er i. Derfra må det tilrettelegges for å kompensere mest mulig for den enkeltes funksjonshemning.

Søkelyset på begrensningene

Problemet er at mange i sitt arbeid med å tilrettelegge for den enkelte, starter med å rette søkelyset på det spesielle vedkommende har behov for. Dette skjer for eksempel – og ikke minst – når et barn skal begynne på skolen. Det hjelper likevel lite å fokusere på spesiallærer og ganghjelpemidler og samtidig hoppe bukk over det som er grunnleggende for alle barn – som handler om nærhet, trygghet og tilhørighet. Saksbehandlere hadde for eksempel aldri funnet på å skyss andre barn på kryss og tvers av en kommune til de stadig flere segregerte opplæringstilbudene. Dette gjør mange derimot nærmest uten å blunke med barn med funksjonshemning.

Alle foreldre ønsker at deres håpefulle skal ha gode kamerater, best mulig oppførsel, at barnet har alminnelig ro rundt seg og gode vilkår ellers i form av trygge rollemodeller osv. Jeg kan derfor ikke begripe hvorfor så viktige verdier legges til side når det gjelder den språklige utviklingen og sosiale væremåten til barn med funksjonshemning. Barn uten funksjonsnedsettelse er gode rollemodeller for barn med funksjonshemning og deres utvikling. Det å frarøve de sistnevnte samværet med jevnaldrende er også i strid med intensjonene i ansvarsreformen, understreker Sølvi Knudsen.

Spørsmål til 5 politikere

- 1 Bør sentrale myndigheter iversksette tiltak for å sikre at Stortingets intensjon med ansvarsreformen følges opp?
- 2 Hvilke tiltak mener du i så fall bør iverksettes?

FOTO: STORTINGET ©

ROBERT ERIKSSON (FRP):

Jeg mener regjeringen bør iverksette tiltak for at utviklingshemmedes bo-situasjon blir fulgt opp i henhold til intensjonene i ansvarsreformen. Dette er noe jeg har tatt opp i Stortinget flere ganger, og vil fortsette å holde trykket oppe overfor regjeringen. Ta for eksempel Trondheim kommune. Det er helt uakseptabelt at voksne utviklingshemmede må vente i opptil seks år på å få egen bolig.

Like fullt er det uakseptabelt at utviklingshemmede blir stuert sammen i store institusjonslignende boligkomplekser, som fungerer som oppbevaringsbokser. Dette er etter FrPs syn en uverdigg måte å behandle mennesker på.

Jeg har tidligere bedt om at det blir lagt frem en egen sak til Stortinget som tar for seg en helt ny gjennomgang av utviklingshemmedes bo- og levekår. Det at vi hadde fått en egen melding til Stortinget på dette ville vært et viktig virkemiddel for å sikre en helhetlig og nødvendig debatt.

Videre bør regjeringen tydeliggjøre og skjerpe retningslinjene til Husbanken, samt også vurdere endringer i tilskuddsordningen slik at det blir mer lønnsomt å bygge tilrettelagte boliger i tråd med intensjonen i ansvarsreformen.

I dagens retningslinjer for tildeling av tilskudd står det at man skal sikre kvalitet for de boligprosjektene det søkes om midler til, og at man har føringer fra ansvarsreformen som sier at det skal satses på fleksible ordninger tilpasset den enkelte, og at boligene ikke skal ha institusjonskarakter. Når vi ser på praktiseringen så er ikke dette godt nok, svarer Robert Eriksson.

TORE HAGEBAKKEN (AP)

Det er viktig å være på vakt mot at det bygges for store – og dermed for institusjonslignende bofellesskap. Reformens intensjoner gjelder like mye nå som før.

Det er likevel vanskelig å skulle lage eksakte nasjonale regler for hvordan det skal bygges. Blir det for mange som bor på samme sted, er det uheldig. Samtidig handler dette veldig mye om hvordan bygningsmassen er utformet.

Det aller viktigste er at hver enkelt skal kunne leve et mest mulig selvstendig liv, og få et tjenestetilbud innrettet deretter. Jeg mener vi må følge utviklingen nøye, og vurdere om det eventuelt er grunnlag for klarere nasjonale føringer.

BENT HØIE (H):

- Høyre mener at kommunene har et ansvar for å følge opp de føringer som er lagt av Stortinget, og at intensjonen i denne saken ivaretas. Det er viktig for mange funksjonshemmedes rettigheter og livskvalitet.

For Høyre er det helt sentralt at det er et mangfold av tilbud, der man også motvirker oppsamlingen i store institusjoner. Viktig for å motvirke at flere samles i bofellesskap som blir for institusjonspregete er derfor å sørge for at det kommer et godt nok tilbud av boliger for færre brukere.

For å sikre utbedring av dette tilbudet har Høyre blant annet foreslått at borettslag og sameier som samarbeider med kommunene om drift av helse- og omsorgstjenester, skal omfattes av regelverket for momskompensasjon i kommunene.

Høyre er opptatt av at utviklingen i dette tilbudet følges nøye og at det foreligger en klarhet om status.

LAILA DÅVØY (KRF):

- Selv om det er stor mangel på boliger for mennesker med utviklingshemning, er store bofellesskap for mennesker med ulike diagnoser i strid med intensjonene i ansvarsreformen og en uakseptabel løsning for den enkelte.

Stortingsrepresentant og medlem av Helse- og omsorgskomiteen, Laila Dávøy (KrF) er samtidig opptatt av at mennesker med utviklingshemning har samme rett som alle andre til å skaffe seg egen bolig. - Dette må det nå i større grad legges til rette for. Det gjelder enten de vil gjøre det alene eller sammen med andre.

I den grad kommunene nå får investeringstilskudd fra Husbanken til å bygge opp omsorgsgettoer i form av omsorgsboliger for utviklingshemmede og andre diagnosegrupper i tilknytning til sykehjem og andre institusjoner, er det i strid med de statlige føringene i ansvarsreformen. Dette er spørsmål vi nå helt klart må ta tak i, engasjere oss i og gjøre noe med, presiserer Laila Dávøy.

TRINE SKEI GRANDE (V):

Vi tror at stikkordet er differensierte botilbud og større grad av valgfrihet. Det kan være at mange kommuner først og fremst har hatt fokus på enheter å 8 personer med opptil 2 eventuelt 3 avdelinger – altså store bofellesskap. Kommunene har mottatt Husbankstøtte.

For noen er bofellesskapene best, for andre er mindre enheter best. En vel så stor utfordring er økt fokus på jobb og fritid.

Vi trenger først og fremst en levekårsundersøkelse blant brukere og pårørende innen dette området. - Det er viktig å ha kunnskap om hvorvidt intensjonen i ansvarsreformen er tilstrekkelig ivaretatt. Vi trenger brukerundersøkelser om hvilke boformer brukere/pårørende ser for seg og vi trenger klarere retningslinjer fra Husbanken.

Kommunene trenger sikkerhet for at driftskostnader dekkes hvis boligene blir mindre. La private initiativ om mindre bofellesskap få Husbankstøtte på lik linje med kommunal utbygging, svarer Trine Skei Grande.

Det som trengs er effektiv styring

- NFU mener det er uomtvistelig godt dokumentert at ansvarsreformen har sporet av. Vi trenger ikke et offentlig utvalg for å dokumentere dette. Det som trengs er først og fremst effektiv statlig styring for å sikre reformens målsettinger.

Det skriver NFUs forbundsleder Jens Petter Gitlesen i et omfattende brev til Stortingets helse- og omsorgskomiteé der han punkt for punkt doku-

menterer hvordan utviklingen har gått i feil retning i forhold til reformens målsetninger. Bakgrunnen for denne henvendelsen er at komiteen nå behandler et privat lovforslag som stortingsrepresentantene Trine Skei Grande (V) og Borghild Tenden (V) fremmet i april i år. De to politikerne foreslår at det skal nedsettes et offentlig utvalg som skal følge opp ansvarsreformen for å bedre levekårene for mennesker med utviklingshemning.

Gitlesen minner i sitt brev til komiteen blant annet om at utviklingshemmedes store avhengighet av velferdsstaten og utfordringer deres pårørende har med å vinne fram i politikk og forvaltning, tilsier at utredninger om

situasjonen til vår gruppe bør være noe som gjentas med 10-15 års mellomrom. Han viser til at det nå er 26 år siden Lossius-utvalget la fram sin utredning om "Levekår for psykisk utviklingshemmede". - Det er på høy tid med en ny utredning, men en trenger ikke vente på utredningen for å iverksette tiltak. I etterpåklokskapens lys bør det å sikre bærekraftige styringsystemer som tjener de nasjonale målsettingene være en vesentlig del av utredningen, mener Jens Petter Gitlesen.

Både forslaget til de to Venstrepolitikere og Gitlesens brev til helse- og omsorgskomiteen er lagt ut på www.nfunorge.org

Leserinlegg

En liten hemmelighet

Gratulerer med valget, du som er ny kommunepolitiker. Før du blir overlesset med sakspapirer om gatenavn, eldreomsorg og neste års knappe budsjett har jeg lyst å fortelle deg en liten hemmelighet: Det er i år 20 år siden ansvarsreformen ble iverksatt.

Reformen ga deg og din kommune ansvaret for tjenestene, rettssikkerheten og levekårene til personer med utviklingshemning. For at personer med utviklingshemning har normaliserte levekår. At din kommune oppleves som inkluderende. Det ansvaret er det tilsynelatende mange som har glemt. I kommune etter kommune bygges det store boligkompleks. Beregnet på ulike folk med ulike bistandsbehov. 10 leiligheter, 30 leiligheter, 50 leiligheter – institusjoner. Institusjoner som ansvarsreformen nettopp skulle bygge ned.

Kompetansemangelen er stor. For å sikre ansvarsreformens idealer holder det ikke bare med tålmodighet og empati. Tjenesteyterne og kommuneadministrasjonen trenger høy kompetanse. Vernepleiefaglig kompetanse. I de fleste tilfellene hvor man må utøve tvang og makt trengs det i dag dispensasjon fra utdanningskravene. Er kravet om faglighet og rettssikkerhet glemt?

Så, du nye kommunepolitiker: Jeg kunne ramset opp bekymringsfulle tendenser i forhold til sysselsetting og utdanning, på område etter område, men det kan du jo finne ut av selv. For hvordan står det egentlig til i din kommune? Får personer med utviklingshemning bestemme hvor og hvordan de vil bo? Får de tjenester med høy kvalitet? Statlige myndigheter har valgt å gi din kommune frihet til å sikre idealene fra ansvarsreformen på den måten dere mener er best. Det er du som sitter på virkemidlene. Benytt dem.

Det er nok ikke denne saken du vinner gjenvalg på om fire år. Men satser du på å sikre tjenestene, rettssikkerheten og levekårene til personer med utviklingshemning, vil du kunne vise at din kommune er en inkluderende kommune. Og jeg kan love deg at landets vernepleiere skal stå bak deg i denne kampen. I kampen for et samfunn for alle.

CATO BRUNVAND ELLINGSEN
LEDER AV VERNEPLEIERSEKSJONEN
OG MEDLEM AV FORBUNDSLEDELSEN I FO

(Innlegget har tidligere stått i Dagsavisen)

Og vinneren er...

...fortsatt ukjent. For det er ennå ikke bestemt hvilken skole som får Dronning Sonjas skolepris 2011. Det blir først avgjort i november.

Lindesnes ungdomsskole må uansett være en sterk kandidat – som i konkurranse med mange søkere kom seg gjennom det første trange nåløyet og er en av de nominerte. Skolen sendte blant meget annet NFUs eksempelsamling "Overganger mellom ulike skoleslag" som et av mange vedlegg i sin omfangsrike søknad. Her blir åttendeklassingen Sverre Dyrstad Jortveits gode overgang fra barneskole til ungdomsskolen grundig dokumentert. Også medelevene nyter godt av skolens systematiske satsing på inkludering og likeverdighet.

Dronning Sonjas skolepris for likeverd og inkludering ble første gang delt ut i 2006. Utdanningsdirektoratet administrer arbeidet med prisen og har oppnevnt en jury som velger årets vinner. Det er fylkesmennene som nå nominerer kandidater fra hvert fylke. Juryens leder er professor dr. philos Edvard Befring.

SISTE!

I det SFA gikk i trykken kom meldingen om at Malakoff videregående skole i Moss er vinner av Dronning Sonjas skolepris 2011. Les mer om prisvinneren på www.udir.no

Sverre Dyrstad Jortveit (til høyre) stortrives på Lindesnes ungdomsskole.
Foto: Bitten Munthe-Kaas.

Minneord

Jan Olav Sand er død. Han ble bare 44 år gammel.

Jan Olav var et aktivt medlem i NFU fra han var ganske ung. Han var med i lokallaget SKT som ble startet på 1970-tallet der alle medlemmene hadde utviklingshemning.

Da jeg ble medlem i NFU i 1986, var Jan Olav allerede aktiv i egen organisasjon. Jeg husker ham fra en lang rekke medlemsmøter i NFU Trondheim lokallag og NFU Sør-Trøndelag fylkeslag. Han hadde flere verv som tillitsvalgt og var utsending til flere landsmøter. Så sent som i slutten av juni i år deltok han på et møte i en ressursgruppe med utviklingshemmede. Han gledet seg til neste samling på Ørlandet i oktober. Ressursgruppa har mistet et kjært medlem.

Vi som kjente Jan Olav fra NFU vil huske ham som en person som alltid var høflig, pliktoppfyllende og opptatt av hvordan andre hadde det. På diskoklub-

ben på Pirsenteret ønsket han ofte nye medlemmer velkommen og bød kanskje opp til en dans. Han beholdt sitt gode humør også i perioder da han var rammet av sykdom.

Jan Olav var aktiv i arbeidet for rettigheter og muligheter for mennesker med nedsatt funksjonsevne. Han var en av dem som gikk alle de bratte trappene opp på galleriet i Bystyresalen i Trondheim når viktige saker skulle behandles. Han stod på for likeverdighet i samfunnet! Dette skrev han mange dikt om som han ofte framførte på møter i NFU. Et av diktene han skrev heter TØR. Det handler om å vise mot og tørre å stå fram. Diktet har en appell til oss alle.

NINA BRAADLAND
LEDER I NFU SØR-TRØNDELAG FYLKESLAG

Tør

Vi er som alle andre
tenker,
føler,
mener,
fungerer nesten like bra.
Men det er en ting,
Vi er funksjonshemmede.

Livets tre slår ut med alle sine grener,
muligheter for en framtid.
Med lysende øyne,
og en kropp full av vilje,
viser vi verden hva vi egentlig vil.

Ingen skal si noe om
at vi er dårligere enn andre.
Ikke se rart på oss!
Vi er bare vanlige mennesker,
som alle andre...

Tør å vise hvem du er.
Tør å si dine tanker.
Tør fortelle hva du mener.
Tør å fungere i samfunnet.
Vi tør.

JAN OLAV SAND

Her er vi!

Det er vi som jobber med NFUs solidaritetsprosjekter. Aslaug Gotehus Rønningen og Helene T. Strøm-Rasmussen begynte omtrent samtidig i mai i fjor, mens Jenny Schaanning tok over når Aslaug gikk ut i fødselspermisjon i oktober. Ivar Stokkereit som først og fremst jobber som juridisk rådgiver i NFU, er i tillegg ansvarlig for vårt regionale prosjekt i Afrika. Han begynner imidlertid i ny stilling hos UNICEF før jul.

TEKST: HELENE T. STRØM-RASMUSSEN
FOTO: PIA RIBSSKOG

Fra venstre: Helene T. Strøm-Rasmussen, Aslaug Gotehus Rønningen og Jenny Schaanning.

NFU har vært engasjert i solidaritetsarbeid siden 1981. Vi har i dag prosjekter i Zambia, Malawi, Zanzibar og Nepal i tillegg til det regionale prosjektet "Inclusion Africa". FN's tusenårsmål vil ikke bli nådd uten at situasjonen til mennesker med nedsatt funksjonsevne blir satt på dagsordenen. Blant mennesker med nedsatt funksjonsevne er mennesker med utviklingshemning ofte de mest sårbare. Bakgrunnen for dette er manglende kunnskap om mennesker med utviklingshemnings behov, utfordringer og muligheter. NFU har derfor et moralsk og formelt ansvar til å bruke sin posisjon, sitt nettverk og sine erfaringer til å bidra til endring i land også utenfor Norge.

Dette ansvaret er basert på rike lands forpliktelser til å vise solidaritet som er nedfelt i artikkel 32 i FN's konvensjon om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne. Dessuten har vi en plikt til å bruke våre muligheter som endringsagent til å inspirere og støtte tiltak, og til å påvirke beslutningstakere i Norge og internasjonalt. Vi kan for eksempel bruke vår posisjon, vårt nettverk og vår kunnskap til å inspirere andre til å drive pådriverarbeid og lobbyvirksomhet.

Vår visjon

Vår visjon er et samfunn hvor menneskerettighetene respekteres og hvor ingen blir diskriminert. Dette er et inkluderende samfunn der mennesker med utviklingshemning får utvikle sine evner og muligheter fullt ut, og hvor de på alle områder deltar på lik linje med andre.

NFU har som en del av Atlas-alliansen mottatt NRKs TV-aksjon tre ganger; 1981, 1991 og 2002. Atlas skal søke om å få TV-aksjonen i 2013, men konkurransen er hard. Midlene fra TV-aksjonen, rammeavtalen med NORAD og Operasjon Dagsverk finansierer NFUs internasjonale arbeid. Dagens portefølje er på ca. 7,5 mill. kroner.

Vårt hovedansvar er den faglige, økonomiske og administrative oppfølgingen av solidaritetsprosjektene i forhold til partner, internasjonalt utvalg, Atlas Alliansen, NORAD og Operasjon Dagsverk. Vi lager planer og budsjetter sammen med partner, sørger for at det blir skrevet rapporter og regnskap, og har ansvar for at prosjektene går som de skal og at vi når de målene som er satt.

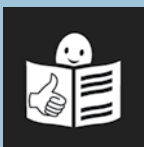
LETTLEST

NFU har siden 1981 arbeidet med prosjekter i andre land.

I dag har forbundet prosjekter i Zambia, Malawi og Zanzibar i Afrika, og i Nepal. Det er 3 personer som arbeider med dette i NFU sentralt.

I tillegg arbeider NFU med prosjektet "Inclusion Africa".

NFU vil gjennom arbeidet sitt vise solidaritet med de svakeste gruppene i Afrika og Nepal. Det er ofte mennesker med utviklingshemning.

DISSE FÅR NFU-STØTTE

Inkluderende utdanning på Zanzibar

Målet er å sikre at utdanningssystemet tilfredsstiller behovene til alle barn, også de med utviklingshemning.

Samarbeidsperiode: 2007 – 2014 (piloten var 2004 – 2007)

Guardians' Associations of Intellectual Disabled – Nepal

Målet er å støtte foreldre til barn med utviklingshemning til å danne sin egen nasjonale organisasjon.

Samarbeidsperiode: 2004 – 2014

PODCAM (Parents of Disabled Children Association Malawi)

Målet er å være med å utvikle en bærekraftig demokratisk og rettighetsforkjempende foreldreorganisasjon som skal være med på å bedre levekårene til barn med nedsatt funksjonsevne og deres familier.

Samarbeidsperiode: 2005 – 2014

Inkluderende utdanning i Malawi

Målet er at ungdom med nedsatt funksjonsevne får tilgang til kvalitetsutdanning og at de får mulighet til å delta i samfunnet på lik linje med andre ungdommer.

Samarbeidsperiode: 2010 – 2014

Opportunity Zambia

Målet er å styrke funksjonshemmedes organisasjoner i Zambia, og få i stand et lokalt basert rehabiliteringsprogram hvor mennesker med nedsatt funksjonsevne både deltar og nyter godt av tjenestene.

Samarbeidsperiode: 2008 – 2027

Inclusion Africa

Målet er å styrke det regionale nettverket innenfor Inclusion International slik at de på en bedre måte kan promotere rettighetene til utviklingshemmede og deres familier i Afrika.

Samarbeidsperiode: Fra 2001 – 2014

NFU i New York

FN arrangerte en konferanse i New York nylig i år der formålet var at medlemmene skulle møtes og diskutere spørsmål om implementeringen av FNs konvensjon for mennesker med nedsatt funksjonsevne. Hovedoverskriften for årets møte var "Enabling development, realizing the convention on the rights of persons with disabilities." Ivar Stokkerei fra administrasjonen i NFU deltok på vegne av Atlas-alliansen.

Under åpningen av konferansen var det i hovedsak uttalelser fra ulike stater om implementeringsprosessen i de enkelte land. Cirka 10 av statene var representert med en av sine statsråder. Dette er en betydelig økning fra tidligere konferanser, og viser at det er en økt bevisstgjøring rundt konvensjonen og dens nasjonale betydning.

Parallelt med statspartskonferansen ble det arrangert et sivilt samfunnsforum, der hovedformålet var å engasjere til debatt blant sivile samfunnsaktører, samt å promotere funksjonshemmedes organisasjoner for økt sivilt samfunnsdeltakelse under FNs High Level Meeting on Disability and Development som finner sted i 2012. Forumet ble åpnet av den svenske Barn- og äldreminister Maria Larsson. Videre informerte United Nations Department of Economic and Social Affairs om opprettelsen av "Multi Donor Trust Fond" som er et fond som skal bidra til realisering av konvensjonen. Det var i tillegg et betydelig antall sesjoner under forumet som fokuserte på ulike artikler i konvensjonen.

Gjennomgangstemaet under forumet var begrepet "inkluderende", både i forhold til utdanning og helse- og sosialtjenester. Der ble det påpekt at begrepet inkludering har blitt en samlebetegnelse for alle minoritets- og marginaliserte grupper, og rommer derfor et betydelig antall mennesker, ikke bare personer med nedsatt funksjonsevne. Dette har medført at en på mange områder har mistet fokuset på personer med nedsatt funksjonsevne, til tross for at en arbeider med "inkludering".

Under presentasjon av "World Disability Report" fra WHO ble det understreket at denne rapporten fyller et stort tomrom når det gjelder den globale situasjonen for personer med nedsatt funksjonsevne. Funksjonshemmede selv har deltatt aktivt under utarbeidelsen av rapporten, i tillegg til sivile samfunnsaktører.

Seier til Siri!

Nå må Nord-Aurdal kommune utarbeide et tjenestetilbud i leiligheten til Siri – og det så fort som mulig. Kampen for at hun skal få tjenester i eget hjem er endelig over. Uten bistand fra NFU hadde vi aldri klart det.

AV: BITTEN MUNTHE-KAAS

Gudrun og Odd Gunderhuset

Odd og Gudrun Gunderhuset fra Leira i Nord-Aurdal kommune i Oppland jublet da de nylig fikk vedtak fra fylkesmannen om at datteren hadde fått medhold i at hun skal ha tjenester i eget hjem. Denne viktige prinsippssaken har versert i den offentlige forvaltningen i et par år. Striden mellom foreldrene og kommunen har blant annet handlet om hvorvidt sistnevnte kan bestemme hvor 21 år gamle Siri med Angelman syndrom skal bo for å få de tjenestene hun har krav på.

Kommunen ville gi Siri hjemmetjenester i en bemannet omsorgsbolig, mens foreldrene ønsker at hun i stedet skal bo og få bistand i den tilpassede sokkelleiligheten hun leier i deres hus.

Kampen mot kommunen har tæret på foreldrene – både fysisk og psykisk. Selv

om det tidvis har holdt hardt, har de klart å holde motet oppe – takket være utrettelig bistand fra NFUs juridiske rådgiver, Hedvig Ekberg, forståelsesfulle arbeidsgivere, Siris verge Anders Sundvold, familie, naboer og gode venner.

I tillegg til Siris behov for praktisk bistand hjemme, bestod foreldrenes klage til fylkesmannen av fem andre punkter. Disse omfattet kommunens manglende eller mangelfulle tilbud om boveiledning, støttekontakt, dagtilbud, avlastning og brukerstyrt personlig assistanse (BPA).

Hverdag med innhold

På spørsmål fra SFA om hvordan Gudrun og Odd nå ser for seg at Siris tilværelse skal bli i egen bolig, svarer foreldrene: - Fylkesmannens vedtak betyr at hun vil

få brukerstyrt personlig assistanse gjennom Uloba. Vi ønsker i samarbeid med hennes personlige assistenter å gjøre det vi kan for at hun fra nå av skal få en hverdag med innhold og meningsfylte aktiviteter. Etter hvert skal habiliteringstjenesten og Frambu senter for sjeldne funksjonshemninger også kobles inn i dette arbeidet slik at Siri kan få tjenester som er maksimalt tilpasset hennes behov.

- *Hvor lenge tar dere sikte på at Siri skal bo i leiligheten i deres hus?*

- Planen er at hun skal bo her i noen år. Deretter ønsker vi å samarbeide med andre pårørende og bygge et bofelleskap med 3 – 4 leiligheter, svarer Odd og Gudrun Gunderhuset

Foreldrene gleder seg til at Siri kan bo her og få tjenester av sine personlige assistenter i en ny og meningsfylt tilværelse.

Alle kan velge hvor de vil bo

- Hovedprinsippet i denne saken er hvorvidt en selv skal kunne velge hvor en skal motta de tjenester en har rett på, og om kommunen har mulighet til å stille vilkår for hvor dette skal skje. Dette har vi i helse- og sosialavdelingen hos fylkesmannen kommet fram til at kommunen ikke kan gjøre.

Det sa rådgiver Tone Svesengen på en pressebriefing om fylkesmannens vedtak.

Svesengen påpekte samtidig at fylkesmannen i sitt vedtak også har vist til Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementets informasjons- og utviklingsprogram. - Her er det fastslått at funksjonshemmede ikke skal diskrimineres og at den enkelte har rett til å velge selv hvor han eller hun vil bo. I denne saken er det med andre ord kommunen og ikke Siri

som skal tilpasse seg. Denne saken kan ikke påklages. Nå må Nord-Aurdal kommunen jobbe fram et nytt tilbud så fort som mulig, sa Tone Svesengen.

Administrativ sak

Tidligere ordfører Helge Halvorsen kommenterte ifølge avisen Valdres vedtaket fra fylkesmannen slik: - Vi tar saken til etterretning. For oss er dette en administrativ og ikke politisk sak. På det området er jeg pragmatisk; når systemet er slik og Fylkesmannen er ankeinstans, så retter vi oss etter det, sa ordføreren.

Rådmann Omar Dajani forsikret i et annet intervju at kommunen vil foreta en ny vurdering i saken for så å fatte et tildelingsvedtak som er i tråd med fylkesmannens vurdering. - Vi vil snarlig ta kontakt med parten, sa rådmannen.

Ting tar tid

Like før SFA gikk i trykken var det gått fire uker siden foreldrene fikk vedtaket fra fylkesmannen. Etter ett møte med kommunen fikk de brev med beskjed om at saken ikke ville være ferdig behandlet før i løpet av november. Men etter purring – blant annet fra SFA – fikk forvaltningen plutselig fart på seg – og det ble berammet et planleggingsmøte uken etter.

Vi kommer tilbake til det som skjedde der i neste nummer.

Dette er en administrativ sak, sa tidligere ordfører, Helge Halvorsen.

(Foto: Geir Helge Skattebo, avisa Valdres)

Kort frist

NFUs juridiske rådgiver i boligsaker, Hedvig Ekberg, minner i denne sammenheng om Statens Helsetilsyn som i sin veileder i behandling av klagesaker etter Sosialtjenestelovens kapittel 4 har sagt følgende:

”Tidsperspektivet tilsier at hovedregelen må være at Fylkesmannen treffer ny realitetsavgjørelse. Dersom Fylkesmannen opphever vedtaket og sender saken tilbake til kommunen, må det av hensyn til klagers rettsikkerhet settes en kort frist for kommunens videre behandling av saken”.

Forskjell på folk

Odd og Gudrun Gunderhuset har ikke søkt om leilighet for Siri i kommunens nye bofellesskap som bygges nå, der 10 personer med ulike funksjonshemninger skal flytte inn etter jul.

Mens de ansatte kan glede seg til gode solforhold og utsikt fra sine kontorer, må de fremtidige beboerne nøye seg med utsikt mot en bakkeskråning. Bofellesskapet skal i tillegg inneholde personalbase og voksenopplæring.

Det nye bofellesskapet.

Flyttet til nabo-kommunen

Foreldrene Astrid og Arvid Olsrud og Kari Kulhuset opplevde det så vanskelig å ha barn med funksjonshemming i Nord-Aurdal at de valgte å flytte sønnene sine til nabokommunen Sør-Aurdal.

Her fikk de to familiene tomt, prosjekteringstilskudd og plantegninger klart til et nytt hus og arbeidsplass til en av ungdommene i løpet av et halvt år – alt i samarbeid med villige ansatte.

Ifølge avisen Valdres i april i år hadde foreldrene opplevd møtet med hjem-

kommunen Nord-Aurdal som atskillig mer tungrodd. - Vi var på møte etter møte med kommunen. I alt var vi fem familier som ønsket å bygge bolig for våre familiemedlemmer. Vi fant tomt, men var avhengig av å ha kommunen som samarbeidspartner for å få fullfinansiert bygget av Husbanken. Det var nytteløst – vi kom aldri videre. I Sør-Aurdal opplevde vi å bli omtalt som ”en gavepakke” og ikke som et problem, sier foreldrene blant annet til avisen.

Dagtilbudet

Et av de i alt seks punktene foreldrene klaget på og fikk medhold av fylkesmannen, handler om Siris nåværende dagtilbud. I mangel av et kommunalt dagtilbud for funksjonshemmede har hun de siste halvannet årene vært henvist til et rom i den kommunale omsorgsboligen dit foreldrene kjører henne hver morgen.

Siri vet aldri hvem hun vil bli møtt av eller hvem av de ca. 30 ansatte som skal være sammen med henne der. Fylkesmannen påpeker i sitt vedtak at hun med sitt store behov for forutsigbarhet ikke bør ha flere enn to eller tre å forholde seg til.

Bildene viser rommet fra ulike vinkler der Siri oppholder seg fra dag til dag med sine ulike tjenesteytere. I tillegg til kjøkkenkrok er rommet møblert med et skrivebord, to stoler, et bord, sofa og en hvilestol. Bøkene, ergometersykkelen, fargeblyantene, PC og utstyret hun ellers bruker der, er hennes eget. Det fikk hun i sin tid beskjed om å ta med hjemmefra. Årsak: Kommunen har ikke noe utstyr Siri kan aktiviseres med. Den tiden 21-åringen ikke er på

”rommet sitt” mellom klokken 08-15 tilbringer hun for det meste i fellesarealet til de betydelig eldre personene med utviklingshemning som bor i omsorgsboligen. I dagsplanen hennes er det i hovedsak satt av en times tid både til av- og påklledning når hun kommer og skal dra hjem, en daglig kommunikasjonsøkt, en times voksenopplæring, toalettbesøk, trening i trapp i tillegg til at hun spiser og handler melk i nærbutikken.

Avlastningstilbudet

Kommunen har gitt Gudrun og Odd Gunderhuset beskjed om at de kan få avlastning ”på dagen” ved å ”levere” datteren til den kommunale omsorgsboligen. Hadde de takket ja, ville Siri fått et lite soverom som p.t. er uten seng og brukes som lager. Her er ingenting ellers lagt til rette for at 21-åringen kan oppholde seg i flere døgn om av gangen.

De tre bildene er fra rommet der Siri tilbringer det meste av tiden mellom klokken 08 – 15.

Valgkomiteen på startstreken

Valgkomiteen til NFUs landsmøte i 2012 står på startstreken. Nå skal de tre medlemmene finne fram til verdige kandidater som skal bekle organisasjonens viktigste tillitsverv.

Kari Melby, Alf Anvedsen og Hilde T. Skumsrud.

Trioen deltok som observatører på leder-samlingen nylig. Der orienterte komiteén lederen – og tidligere nestleder i NFU, Alf Anvedsen, om den prosessen som nå skal finne sted fram til landsmøtet samles på Gardermoen Scandic Hotell i dagene 21. – 23. september neste år.

I en samtale med Samfunn for alle viser Anvedsen og de to andre komitémedlemmene Hilde Skumsrud fra NFU Oppland fylkeslag og Kari Melbye fra NFU Vestfold fylkeslag innledningsvis til at representantene i det sittende landsstyret ca. 1. desember i år vil få en forespørsel fra valgkomiteen om hvorvidt de stiller seg til disposisjon for en ny periode som tillitsvalgte. – De får frist til 6. januar med å svare ja eller nei. I midten av januar får så alle lokal- og fylkeslag beskjed om hva de har svart i tillegg til informasjon om prosessen videre.

På neste ledersamling i januar vil valgkomiteen ha samtaler både med de nåværende landsstyrerepresentantene og varamedlemmene. Disse samtalene omfatter både de som har sagt ja og nei til å stille seg til disposisjon. I løpet av våren/forsommeren neste år vil valgkomiteen ta

kontakt med eventuelle andre kandidat-er som stiller seg til rådighet. Komiteen skal ha sin innstilling klar innen 15. juni 2012.

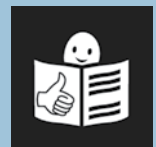
Viktig rolle

Trekløveret understreker den viktige rollen som årsmøtene i fylkeslagene spiller i denne nominasjonsprosessen. – Valgkomiteen vil trolig være representert på noen av dem. Disse møtene skal være avholdt med innstilling innen 1. mai. – Etter denne datoen er det for sent å sende inn forslag til oss på aktuelle kandidater. Vi starter intervjuene i uken etter.

Det er uansett viktig at alle nå tenker ut personer som kan bekle de viktigste landsstyrevervene – fra leder til 4. vararepresentant – og samtidig husker på å nominere kandidater med utviklingshemning. Det er viktig for oss å få inn flest mulig forslag, at de oppsatte tidsfristene overholdes og ikke minst at alle som foreslås har svart ja til å la seg nominere.

Alf Anvedsen ber om at det vises respekt for komiteens arbeid. – Vår jobb er å tenke helhetlig både når det gjelder de nominertes kompetanse, arbeidsområder, geografi, kjønn osv. Valgkomiteen kan dessuten foreslå kandidater på eget initia-

LETTLEST

Neste år har NFU landsmøte. Da skal det velges nytt landsstyre.

Valgkomiteen har ansvaret for å finne personer som kan sitte i landsstyret.

Alle kan tenke ut personer som kan sitte i landsstyret. Det gjelder leder, styremedlemmer og varamedlemmer.

Det er viktig å huske på å finne kandidater med utviklingshemning.

tiv. Komiteen står helt fritt til å velge blant de vi mener egner seg best når vi skal sette sammen forslag til nytt landsstyre. Vi tar i tillegg imot tips både formelt og uformelt om dugelige NFUere. De som kommer på aktuelle kandidater som bør løftes fram, må for all del ta kontakt, presiserer Alf Anvedsen, Hilde T. Skumsrud og Kari Melby.

Interesserte kan ta kontakt med Alf Anvedsen på telefon 90 55 59 31 eller e-post alf.anvedsen@online.no

Hilde T. Skumsrud har telefon 61 17 23 55/ 930 34 834 og e-postadresse hilde-ts@online.no, mens Kari Melby kan nås på telefon 33 77 95 65/91 71 69 66 eller på kar-melb@online.no

Flere kan bli lærekandidater

I Oppland fylkeskommune har vi knyttet utfordringene som er knyttet til tilpasset opplæring inn i fylkesrådmannens handlingsprogram og fylkesopplæringssjefens årsplan. Alle videregående skoler må nå hvert år melde inn til fylkesarbeidssjefen hvordan de skal få opp antallet lærekandidater og hvordan skole og bedrift skal samarbeide i denne sammenheng.

Jane Haave.

Tiltak som må være på plass

For å kunne lykkes med lærekandidatordningen må følgende tiltak være på plass:

- Videregående skole har kontakt med lokalt arbeidsliv, mens faglærer følger opp den enkelte under praksisopplæringen.
- Elevene har gjennomført praksisopplæring, både på Vg1 og Vg2 – for en tidlig kartlegging av realistisk sluttkompetanse.
- Eleven har opplæringsplan med realistiske mål. Opplæringsplanen kan endres fortløpende i tråd med hva den enkelte mestrer.
- Bedriften har skolen som del av sitt nettverk.

(JANE HAAVE)

På siste møte i Brukerforum for likeverdig opplæring om "Fag og yrkesopplæring med egen vri" viste Jane Haave fra Oppland fylkeskommune blant annet til at det er mange elever som kommer til videregående fra grunnskolen med altfor store hull. - Det er likevel mulig å gi unge med de svakeste faglige forutsetninger en god videregående opplæring. De kan ta videregående hvor studie- eller yrkeskompetanse ikke er målet. Lærekandidatordningen er en slik mulighet.

Her sikter de unge mot reduserte læreplanmål. De er lærekandidater i stedet for lærlinger, har opplæringskontrakter i stedet for lærlingkontrakter, og avlegger kompetanseprøve i stedet for fagprøve. Slik oppnår de grunnkompetanse i stedet for yrkeskompetanse og får kompetansebevis i stedet for fagbrev. Muligheten har eksistert siden 2001, men det er kun et fåtall som har vært lærekandidater – til tross for alle som sliter faglig og som kunne nytt godt av ordningen.

Jane Haave understreket betydningen av at de som i første omgang sikter mot grunnkompetanse, har mulighet til å gå videre til fagbrev. - Som lærekandidat kan den enkelte fokusere på områder de mestrer. Gjennom å oppleve mestring kan de få til det som tidligere var vanskelig. Vi

har sett unge som har startet mot grunnkompetanse, har opplevd mestring, blitt motiverte, gått videre og klart fagbrevet.

Det var i alt 49 opplendinger som søkte plass som lærekandidater for skoleåret 2011/2012 og i alt 18 som fikk læreplasser. Pr. i dag er det 61 elever på opplæringskontrakter. Det kunne vært flere. Problemet er blant annet at foreldre flest verken aner hva ordningen er eller hvilken sluttkompetanse den fører til. Dette er en utfordring som blant annet vil kreve satsing på informasjon.

Mange fagområder

I dag jobber våre lærekandidater innen bilfag, noen innen service og samferdsel, restaurant og matfag, innen helse- og sosial, andre innen tømrerfaget.

Ordningen fungerer bra, presiserte Jane Haave som la til at opplæringsplanen må være gjennomført når kandidaten meldes opp til kompetanseprøve. Kompetansebeviset utstedes av fylkeskommunen. Her vil det fremgå hvilke kompetansemål det er gitt opplæring i.

Jane Haave kan gi mer informasjon på telefon 61 28 92 91 eller via epost-adressen jane.haave@oppland.org

Takk for at dere var der!

Det er ikke så mange som vil feire ettårsdagen for et epileptisk anfall. Men så er det ikke så mange epileptikere som Henning Furulund heller..!

I skrivende stund er det litt over et år siden en kjent tillitsvalgt i NFU, Henning Furulund fra Asker, kjente at et epilepsianfall var i anmarsj. Han befant seg da rett ved trappen ned til kjøpesenteret Torget i Asker sentrum. Etter det husker han lite før han våknet fra koma på sykehuset fire dager senere.

- Jeg kjente igjen Henning som tidligere har fortalt om sin epilepsi i lokalavisen Budstikka. Da han begynte å sjangle og gi uttrykk for smerte, skjønte jeg hva som var på gang og fikk støttet ham så han ikke falt, forteller Marianne Beichmann fra Vetre. Hun var den første som oppdaget hva som var i ferd med å skje.

Frank Eide fra Blakstad var deretter raskt på pletten. De to fikk lagt Furulund i stabilt sideleie og sørget for at han fikk puste. Deretter ringte de 113 og siden tok det ikke mange minuttene før ambulansen var på plass.

Da Henning kom til seg selv etter sykehusoppholdet, etterlyste han de som hadde reddet ham i lokalavisen. Og på dagen ett år etter anfallet møttes de tre på samme sted, der Henning både fikk gitt uttrykk for sin takknemlighet og overrakte blomster.

Hovedpersonen omgitt av Frank Eide og Marianne Beichmann. (Foto: Dag Tufte, Budstikka)

C500
vs

NÅR DU
VIL OPP Å STÅ

ENKLERE HVERDAG

En stol med alle muligheter.

www.permobil.no

Ny grensesprengende

Peer Gynt-forestilling

**I likhet med i fjor kjente altfor få publikummere sin besøks-
elsestid og gikk dermed glipp av årets kanskje mest grense-
sprengende teateropplevelse her til lands.**

Det dreier seg om forestillingen som markerte avslutningen på den andre ukelange ”Peer for alle”-festivalen ved Gålåvatn nylig. I alt ca. 250 amatørteaterskuespillere med og uten utviklingshemning fra hele Skandinavia og Skotland deltok i denne kjempeoppsetningen.

”Peer for alle” er på ingen måte en kortversjon av Ibsens verk – men like omfattende som når Dennis Storhøi & co entrer den fantastiske friluftsscenen i denne storlagne fjellnaturen. I alt 400 personer har samarbeidet om scenene i skuespillet som teatergruppene i de ulike landene har øvd inn på forhånd. De blir så satt sammen til en helhetlig og åpen forestilling i løpet av festivaluken.

Målet med dette arrangementet er nok en gang å vise at personer med ulik bakgrunn, ståsted og ulike land kan skape noe sammen. Det er ikke bare den unike Peer Gynt-oppsetningen som skal være festivalens kunstverk. Her skapes et inter-

nasjonalt møtested som festivalen er, til et stort sosialt kunstverk – der vi også ser at det å ha funksjonshemning og utviklingshemning gir rom for mangfold og mange, mange muligheter.

SFAs utsendte så forestillingen i fjor og lot seg overbegeistre. Årets oppsetning ble også en uforglemmelig opplevelse. Musikken av Malte Winje var like medrivende. Replikkene satt imidlertid ikke alltid like godt. Det at folk tidvis beveget seg i bakgrunnen uten å ha noe å gjøre, forstyrret også inntrykket noe. Men det er for bagateller å regne i forhold til det imponerende helhetsinntrykket.

Bak dette spennende initiativet står Norsk Forbund for helsepedagogikk og sosialterapi, Dissimilis, Peer Gynt AS, Samordningsrådet (SOR) og NFU.

bmk

Nei til sammenslåing

Kunnskapsdepartementet vurderer endringer i velferds-utdanningene. Til bladet Fontene varsler forsknings- og høyere utdanningsminister Tora Aasland at det ikke er aktuelt å slå sammen vernepleierutdanningen, barne-vernspedagogutdanningen og sosionomutdanningen.

Les mer om denne saken i www.fontene.no Intervjuet med statsråden er også lagt ut på www.nfunorge.org

Ung på sykehjem

30 personer under 50 år var plassert på sykehjem i Oslo ved årsskiftet. Åtte av dem bodde der mot sin vilje, melder NRK Østlandssendingen. Dette til tross for at Stortinget har vedtatt at ingen under 50 år skal bo ufrivillig sammen med eldre.

Ros til Rælingen

Fylkesmannen i Oslo og Akershus gjennomførte i juni 2011 tilsyn om Rælingen kommune i Akershus har et forsvarlig tjenestetilbud for personer med utviklingshemning. Det ble også foretatt tilsyn om kommunen sikrer bruk av tvang og makt overfor personer med utviklingshemning etter lov om sosiale tjenester. Det ble ikke gitt avvik eller merknader på områdene.

Stor forskjell

- Jeg tror nesten ingen er imot sykehjem. Men det er stor forskjell på å bo på sykehjem en periode på slutten av livet og å tilbringe hele sitt voksne liv der, sier NFU-leder Jens Petter Gitlesen i et intervju med Fontene. Les intervjuet på www.fontene.no eller www.nfunorge.org

Arbeid

Ville du gått på jobb hvis lønna kun rakk til bussbilletten tur-retur arbeidsstedet? Siri Tajet har skrevet en tankevekkende fagartikkel i augustnummeret av Fontene. Hun minner om at mange mennesker med utviklingshemning er definert ut av arbeidsmarkedet samtidig som de arbeider i produksjonsrettede virksomheter med krav til inntjening. Hun spør også "Hvorfor er denne gruppen så lite verdsatt i arbeidsmarkedet til tross for at de utfører produktivt arbeid?". Det å ha en jobb regnes som en viktig indikator når det gjelder måling av levestandard. Les artikkelen enten på www.fontene.no eller www.ridderne.no der den også er lagt ut i sin helhet.

Materiell

"Kropp, identitet og seksualitet" er et nyutviklet materiell som kan brukes i undervisning, veiledning og i samtaler om temaet kropp, identitet og seksualitet. Hovedmålgruppe er ungdom med lett utviklingshemning. Les mer på www.ridderne.no

Sangfestival!

The European Song Festival er en internasjonal festival for personer med utviklingshemning. Festivalen arrangeres av organisasjonen COPE Foundation og finner sted i Irland i slutten av juni 2012.

Festivalen arrangeres av Stiftelsen COPE, i samarbeid med European Association of Service Providers for Persons with Disabilities (EASPD). Kor, grupper og solister er velkommen til å delta.

I tillegg til den internasjonale sangkonkurransen, vil tredagers-samlingen også bestå av kulturelle innslag, workshops og festmiddag. Dansegrupper, sangere, drama-grupper, diktere og andre kan melde seg på disse arrangementene.

Les mer om arrangementet i COPEs brosjyre (PDF). Søknadsfrist er 18. november 2011

Aldring

Nasjonalt kompetansesenter for aldring og helse arrangerer konferansen "Når mennesker med funksjonshemming lever lange liv: "Erfaringer, kunnskaper, utfordringer og tiltak" i Oslo 10. november. Påmeldingsfristen er gått ut – men du kan lese mer om konferansen på www.aldringoghelse.no

Anbud

TV2 har sett nærmere på Doffin, den offentlige databasen for offentlige innkjøp. Den viser at minst 21 personer som enten har utviklingshemning eller psykiske lidelser er blitt satt ut på anbud. Det er tre ganger så mange som i samme periode i fjor. Det er hovedsakelig Høyre og FrP-styrte kommuner som bruker anbudsmetoden.

Rullestolbil

I snart fire år har familien til Filip med Angelmans syndrom kjempet for å få støtte til en rullestolbil med heis eller rampe, men NAV har sagt nei. Nå har saken vært oppe i trygderetten. Der fikk familien endelig medhold.

Les mer på www.frambu.no

Sofies verden

I siste nummer av "Alle barn er barn", som er medlemsbladet til Handikappede Barns Foreldreforening, kan vi lese historien om Sofie på seks år som til tross for utfordringer i tilknytning til CP og manglende talespråk nå har begynt i 1. klasse på nærskolen sin. Torshov kompetansesenter har fulgt Sofie hele veien.

Ettersom foreningens nettside www.hbf.no for tiden er under omorganisering, må interesserte kontakte HBF på følgende postadresse for å få tak i et eksemplar av medlemsbladet: Postboks 9217 Grønland, 0134 OSLO. Telefon 24 10 24 00.

Ja til abort ved sykdom

Grunnleggeren av Dissimilis, Kai Zahl, gir i sin siste bok "Skal vi velge livet?" uttrykk for at foreldre må få bruke teknologi til å velge bort syke fostre. Zahl har selv en sønn med utviklingshemning.

Dette har vakt voldsom debatt. I et innlegg i avisen Vårt land spør NFUs forbundsleder, Jens Petter Gitlesen, om hva forfatteren egentlig mener om abort av utviklingshemmede.

Både dette og andre debattinnlegg er lagt ut på NFUs facebookside.

Arbeid

På 90-tallet var 4 000 personer med utviklingshemning i arbeid. I dag er det langt færre. Det sier professor Karl Elling Ellingsen til Harstad Tidende på www.ht.no

Stavanger

Stavanger kommune planlegger igjen en stor omsorgsbolig beregnet på 16 personer med utviklingshemning, stikk i strid med alle statlige føringer. Bydelsutvalget i Madla hadde saken på dagsorden. Noen var bekymret for få parkeringsplasser. Andre mente at personer med utviklingshemning ikke har behov for parkeringsplass. Les mer om den forunderlige debatten på www.nfunorge.org

Spesialscole

Asker kommune legger av 1 million kroner til å utrede hvorvidt kommunen bør få sin egen spesialscole. Det skal utredes om det er behov for en slik skole og hvordan spesialundervisningen i kommunen er per i dag, skriver avisen Budstikka på www.budstikka.no

Støttekontakt

Bergen kommune har strammet inn tilbudet om støttekontakt for personer som bor i bofellesskap. I 2007 hadde 238 støttekontakt. I 2011 har bare 107 av dem som bor i bofellesskap egen støttekontakt, skriver Bergens Tidende. Les mer på www.bt.no

Omsorgspris

Sande kommune har hatt fokus på og økt innsatsen for innbyggere med utviklingshemning. Sunnmørs-posten skriver at fylkesmann Lodve Solholm delte ut omsorgsprisen for 2011 til Sande kommune. Les mer på www.smp.no

Søknad om lønnsforhøyelse

Legger herved inn en søknad om lønnsforhøyelse. Aller først ønsker jeg å oppsummere min allsidige og aktive yrkeskarriere – en yrkeskarriere nok svært mange står i og vil kjenne seg igjen i. Et yrke som blir mer og mer aktuelt i årene fremover.

Av utdanning og praksis har jeg fått svært grunnleggende og svært varierende innføring i det å jobbe som: lege med ulik spesialisering, fysioterapeut, sykepleier, psykolog, jurist, farmasøyt, ergoterapeut, ernæringsfysiolog, barnepleier, hjelpepleier, vernepleier, politiker, lærer, saksbehandler innenfor ulike offentlige etater – ja, både kommunalt og statlig, taxisjåfør, pedagog og prest. I perioder har yrkesaktivitet variert i et av yrkene, mens det har vært MINST på det å få være mamma, noe jeg best trivdes med.

Kan ikke helt se at lønnen jeg har fått, har stått til min utdanning og yrkesoppgaver. Lønnen må vel karakteriseres som underbetaling. Eller det går vel kanskje under kategorien lavlønte. Lønnsforhandlingene har pågått en stund – ja, faktisk like lenge som min karriere, som går så langt tilbake som 1992. Lønnsordningen ble slaktet i en rapport av Helsetilsynet i 2009 og omtalt mye i media. Kravene jeg som lønnstaker stiller, synes å være svært realistiske, da jeg ikke har hatt feriepenger, ikke hatt rett på sykemelding, ikke hatt noen garantilønn. Ingen oppfølging av oppdragsgiver/arbeidsgiver, ingen HMS tiltak, ingen tilbud om pensjonsparing, nei vent nå litt, har vel fått noen poeng.

Dette er imidlertid noen goder jeg har fått, og av goder kan jeg nevne: høy gjeld på grunn av store driftsutgifter og hyppig bytte av ulike yrker, ødelagt rygg på grunn av diverse manglende HMS tiltak og utbedring, høyt blodtrykk, på grunn av manglende ressurser til "vikar" over alle disse årene. Diabetes på grunn av manglende tid

til riktig kosthold og mosjon. Psykisk utmattelse på grunn av psykisk stress over å ha jobbet utallige og ulovlige overtidstimer og i 24 timers akutt beredskap over mange år. Oppsigelsen kom i posen og er dessverre den eneste attesten, som er en dødsattest på min datter.

Den 15. oktober vil resultatet fra lønnsforhandlingene komme fra Kaasa-utvalget i form av en NOU. Denne lønnsordningen har og er svært omstridt og debattert – Omsorgslønnen, er navnet på denne. Jeg har forstått at helseministeren har satt disse kriteriene for denne jobben som dette: "Et viktig hensyn i utredningen blir hvordan pårørende – ikke minst kvinner – lettere skal kunne kombinere yrkesaktivitet med et slikt omsorgsarbeid. - Målgruppen for utredningen er pårørende som påtar seg særlig tyngende omsorgsoppgaver over tid".

Jeg mener å ha oppfylt disse kriteriene og har følgende lønnkrav som skulle være rimelige.

En skikkelig lønnsøkning som står i forhold til arbeidsoppgavene, ordnede arbeidsforholdt med rettigheter på lik linje som en vanlig arbeidstaker og at dette vil gjelde for alle dem som ikke har fått den attesten jeg fikk. For tiden er jeg ikke i noe fysisk jobbforhold, da det viktigste arbeidsredskapet som er kroppen, er svekket på grunn av dårlige arbeidsforhold over svært lang tid og må avklares. Jeg ønsker meg virkelig denne lønnsøkningen. For tiden er jeg englemamma til ei jente på snart 19 år. En jobb som jeg kommer til å ha resten av mitt liv og er den tyngste av dem alle. Forhåpentlig vil det være lettere å kombinere denne jobben med andre på sikt.

Håper på positivt svar.

MED VENNLIG HILSEN
ENGLEMAMMA

Lærerikt kurs

NFU Vestfold fylkeslag arrangerte nylig et nytt Eidene-kurs for medlemmer med utviklingshemning – der medlemmer fra Buskerud også var invitert. Vel 40 deltakere dro hjem etter en lærerik helg preget av både alvor og ikke minst stor glede over et trivelig sosialt fellesskap.

TEKST OG FOTO: NFU VESTFOLD FYLKESLAG

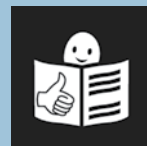
Temaet som ble diskutert i grupper var "Hvordan vi bor og hvordan vi ønsker å bo i fremtiden". Her ga deltakerne i tillegg uttrykk for hva slags tjenester de ønsker i hjemmene sine. Ordningen med brukerstyrt personlig assistanse (BPA) i egen bolig ble sett i forhold til tjenestetilbudet i de kommunale bofellesskapene. Deltakerne var enige om at BPA åpner for nye muligheter, mer mestring og et mer aktivt liv i hverdagen for dem ordningen etter hvert vil omfatte.

Kurset omfattet i tillegg en oppfriskning av deltakernes kunnskaper om før-

stehjelp. Røde Kors hjelpekorps stilte med både utstyr og mannskap.

Ved god hjelp av kurslederne Kari Melby, Helene Holand og ikke minst Jorunn Gåskjolen, Jon Erik Rømen og

LETTLEST

"Hvordan vi bor og hvordan vi ønsker å bo i fremtiden".

Det var temaet på kurset som Vestfold fylkeslag holdt nylig.

40 deltakere med utviklingshemning deltok.

De snakket også om hva slags tjenester de ønsket i hjemmene sine.

Brukerstyrt personlig assistanse (BPA) ble tatt opp.

Det ble også tjenestetilbudet i de kommunale bofellesskapene.

BPA åpner for nye muligheter for dem de gjelder, mente deltakerne.

Ordningen fører også til mer mestring og et mer aktivt liv.

Roar Lindberg ble dette et meget vellykket arrangement – som ble avsluttet med en diskusjon om hvilke temaer som skal tas opp på neste samling.

Ny samling

NFU Vestfold fylkeslag skal arrangere ny samling på Eidene i dagene 10. – 11. mars 2012. Hold av datoen – for da blir det nytt tema og utfordringer å bryne seg på!

Jeg følte ikke at mitt barn flyttet til Grunden, men ble lagt inn der.
(Pårørende på møtet om den omstridte omsorgsboligen.)

Sterke historier om for

Det kom fram sterke historier om forholdene i omsorgsboligen Grunden i Kristiansund da det nylig ble arrangert et møte mellom pårørende, ansatte og kommunen. Bakgrunnen var kritiske reportasjer i Samfunn for alle nr. 4/10 og lokalavisen Tidens Krav.

I KRISTIANSUND: BITTEN MUNTHE-KAAS

Det var leder av komiteen for helse, omsorg og pleie, Anne Elisabeth Nilssen (Ap), som tok initiativet til møtet med de fremmøtte.

Ann Elisabeth Nilssen i samtale med Leif Fiskvik.

Det er likevel uenighet blant pårørende om driften av bofellesskapet – der det stikk i strid med intensjonene i ansvarsreformen bor så mange som 14 personer med utviklingshemning under samme tak. Noen pårørende er fornøyde mens andre mener at Grunden drives som en institusjon. En tilstedeværende og tidligere ansatt på Grunden la ikke skjul på at hun sluttet, fordi hun var uenig i måten beboerne ble behandlet på i sine egne hjem.

Enhetsleder Bernt Pedersen erkjente på sin side at det er for få ansatte og for få ressurser på Grunden. Han karakteriserte de ansattes kompetanse som høy – men mente samtidig at det mangler vernepleiefaglig kompetanse – som pårørende har etterlyst og har vært lovet fra kommunens side i en årrekke. Pedersen kom samtidig inn på at det er beboerne selv som har vedtatt de omdiskuterte husreglene (som ble gjengitt i SFA 4-10, red.) på Grunden. Dette til tross

for at enkelte beboere er ute av stand til å gi uttrykk for det. – Det media har omtalt som ”tvangskosen” med et felles måltid på lørdagene er frivillig, hevdet Pedersen – til tross for at både pårørende og en tidligere ansatt tidligere har fortalt og også gjentok på møtet at beboere ikke har fått gå fra bordet og tilbake til sine leiligheter før alle har spist opp.

– Trivselen er høy, fortsatte enhetslederen. Som mente at den beste målestokken for å fastslå dette er at beboerne smiler, samtidig som han erkjente at det er vanskelig å vite om de egentlig ønsker å være til stede på lørdagskosen. – De er jo så snille og høflige, sa han.

Sklimat

Pedersen var derimot enig i at det ikke er lagt til rette for at beboerne skal kunne lage middagsmat i sine egne hjem. De får i dag brakt vakumert mat fra et kommunalt felleskjøkken og hjelp til å varme den opp i sine egne mikrobølgeovner. – I Molde kaller vi dette for sklimat – be-

Kristiansund på ville veier 9

Institusjon i omsorgsbolig

- Jeg har tvillinger på 27 år som begge har moderat utviklingshemning. De har bodd i hver sin kommunale omsorgsbolig i Kristiansund i vel syv år. Jeg ser skadevirkningene av hvordan tjenestene organiseres for Gro, som bor i det store institusjonslignende leilighetskomplekset Grunden. Tonje derimot trives i sin hverdag i et mindre bofellesskap som ligger et kort stykke unna.

TEKST OG FOTO: BITTEN MUNTHE-KAAS

Kristin Oster har i årevis kjempet for sine tvillingdatters livskvalitet og rettigheter.

Kristin Oster er tidligere tillitsvalgt i NPU Møre og Romsdal Fiskelag, og arbeider selv innen omsorgen for personer med utviklingshemning. I år er det hun som kjemper en ensom, innsitt kamp som mor og hjelpeverge for sine døtre rettigheter og livskvalitet. Men av alt fortviler hun over den mangelfulle tjenestebudet til Gro. Det hjelper lite at 27-åringen har en fin leilighet i omsorgsboligen Grunden med flott utsikt over fjorden. I det tre etasjes store bygget bor det til sammen 14 personer. 11 har utviklingshemning, to har psykiske vansker og en er rullestolbruker etter en bilulykke. De fleste er relativt unge – den eldste 58 år.

Alltid sammen

I motsetning til tvillingdatteren Tonje har ikke Gro noe fristidsliv som er etterlagt på hennes premisser. Beboerne på Grunden får kun være med på organiserte felles aktiviteter med sine tjenesteytere. Somrene møtes når de er på jobb ved Sørstua arbeidssenter. Gro og Tonje har ellers ingen familie eller annet sosialt nettverk i Kristiansund.

Kristin Oster har i årevis slått seg ut på å kjøre de 35 milene annen hver helg fra sitt hjemsted Vigra på Sunnmøre for å besøke døtrene i Kristiansund. Hun gjør det spesielt med

tanke på at Gro trenger fysisk aktivitet og opplevelser i andre omgivelser.

For helgene kan bli lange for Gro og de andre som bor på Grunden. Det arrangeres riktignok et felles måltid på fellesrommet hver lørdag kveld. I den grad de er med på turer, opplevelser og andre aktiviteter utenfor Grunden, skjer det kun i regi av pårørende eller den enkelte støttestokk.

Kristin Oster har også måttet kjempe en lang kamp med mange klagerunder før hun til slutt vant fram med sitt krav om å beholde et vedtak om at Gro skal ha 20 timer støttekontakt pr. måned. Kommunen ville redusere timeantallet. Gro har hofteproblemer og økende overvekt. Hun lider sterkt under mangelen på tilrettelagte fysiske aktiviteter og har lagt på seg 15 kilo siden hun flyttet inn på Grunden.

Tonje Oster på jobben.

Grunden-reportasjen fra i SFA 4/10

Forholdene på Grunden

regnet for sengeliggende, repliserte styremedlem Harald Eriksen i NFU Møre og Romsdal fylkeslag, som stilte på møtet som fullmektig for en av de pårørende. Han mente ellers at det som var kommet fram om forholdene på Grunden minnet om gammel institusjonsdrift fra 80-tallet.

I strid med ansvarsreformen

Styremedlem i NFU Møre og Romsdal fylkeslag, Leif Fiskvik, mente at mye av det som skjer på Grunden er i strid med ansvarsreformens ideologi som blant annet handler om at den enkelte skal ha reelle valg. Han minnet samtidig om at det er de ansatte som skal tilpasse seg beboere og gi tjenestene den enkelte har behov for.

Og han fortsatte: - Viktigste i all tjenesteyting er likevel legitimitet – som betyr at beboerne og deres pårørende har tillit og tiltro til tjenesteyterne. Mens foreldre kastes ut i en ny virkelighet når de får et barn med funksjonshemming, må vi kunne forvente at de som jobber innen dette fagområdet har profesjonalitet. Det er likevel kommunens ansvar å sørge for at ansatte har gode holdninger og nødvendige kunnskaper for å kunne gjøre en fullverdig jobb. Og sist, men ikke minst må ledelsen både i kommunen og på Grunden fokusere på betydningen av kreativitet – og dermed på å finne de gode løsningene, presiserte Leif Fiskvik.

Daglig leder i omsorgsboligen var til

stede på møtet, men kommenterte ikke noe av det som ble sagt – med henvisning til sin taushetsplikt.

Leif Fiskvik

Det er for små ressurser og for få ansatte. Ikke alt som har vært skrevet, stemmer, men jeg kan med hånden på hjertet likevel si at ikke alt er som det burde.
(Bernt Pedersen, enhetsleder)

- Jeg har selv vært virksomhetsleder i 39 år, hvorav de siste 29 i Kristiansund kommune, og kjenner dermed kommunen på godt og vondt. I den grad det strides om økonomi, er det en virksomhetsleders plikt å sørge for at politikerne gjøres kjent med konsekvensene av en eventuell ressursmangel. Det nytter likevel ikke bare å skylde på pengemangel. Med mangel på kompetanse i tillegg står kommunen også overfor en annen betydelig utfordring som handler om etikk blant ansatte. Som for det første betyr at de til enhver tid skal ha brukernes beste i tankene, at de er seg sin rolle bevisst som talsmenn for deres rettigheter og at målet må være at de som bor på Grunden skal ha det så godt som mulig, presiserte Leif Fiskvik.

Enhetsleder Bernt Pedersen la ikke skjul på at ikke alt er som det skal på Grunden.

Kommunalsjef Helge Carlsen

Vi kan forbedre oss

- Det kom fram litt av hvert på møtet – som viser at pårørendes oppfatninger av virkeligheten er veldig forskjellige. Selv om jeg er den første til å erkjenne at vi kan forbedre oss, mener jeg det er å ta vel hardt i når enkelte hevder at Grunden drives i strid med ideologien i ansvarsreformen.

Samfunn for alle møtte kommunalsjef Helge A. Carlsen dagen etter møtet mellom pårørende, ledelsen på Grunden og Kristiansund kommune. Til tross for kritikken som ble formidlet der, syntes han det var viktig å få de pårørendes ulike oppfatninger om beboernes hverdag i omsorgsboligen på bordet.

På spørsmål fra SFA om hva som videre skal skje, svarte Carlsen at det skal nedsettes en arbeidsgruppe som skal komme med forslag til forbedringer på Grunden. - Her vil NFU Møre og Romsdal fylkeslag være representert i tillegg til to pårørende med ulike oppfatninger om beboernes hverdag i omsorgsboligen. Ansatte må selvsagt også bidra. Vi må dessuten ha med en politiker.

Mulig omorganisering

Carlsen viser til at det på møtet mellom pårørende og kommunen kom forslag om at de 14 beboerne på Grunden i stedet for å være en – skal deles i to grupper – som så får tjenester fra hvert sitt team. Han mener det kan bidra til å skape bedre trygghet og forutsigbarhet. - Selve organiseringen av tjenester i dag er komplisert, både fordi antallet beboere er så vidt høyt og fordi behovene deres er så forskjellige. Det å skifte til en ny organisering av de

ansatte er derfor noe av det første arbeidsgruppen må ta stilling til.

Jeg er også enig med de som etterlyser vernepleierfaglig kompetanse på Grunden, fortsetter helse- og omsorgssjefen. - I forbindelse med nyrekruttering blir det naturlig å sørge for at den kommer på plass. Jeg er i tillegg åpen for å styre andre typer beboere til Grunden – som da fortrinnsvis bør omfatte personer med lettere og mindre sammensatte funksjonshemninger. Det er selvsagt ikke tatt stilling til dette ennå. Tilbakemeldingene vi fikk på fellesmøtet gjør at vi nå uansett må vurdere hvordan vi med grundig og helhetlig planlegging skal kunne ivareta den enkeltes behov på best mulig måte i tiden fremover.

På spørsmål om han tror bemanningen på Grunden vil bli styrket i kjølvannet av neste års budsjett, svarer Helge Carlsen at det er det altfor tidlig å mene noe om nå.

Positivt møte i arbeidsgruppen

- Jeg opplevde en konstruktiv og positiv stemning på det første møtet i arbeidsgruppen som ble nedsatt for å vurdere hvordan forholdene kan bedres på Grunden.

Arbeidsgruppen møttes for første gang – like før SFA gikk i trykken. Her stilte blant andre Harald Eriksen, som representant for NFU Møre og Romsdal fylkeslag. Han er godt fornøyd med at det fra Kristiansand kommunes side nå blir erkjent at forholdene i omsorgsboligen er uholdbare og må følges opp. Eriksen sier i en kommentar til Samfunn for alle at en organisering/omorganisering av hele virksomheten blir et punkt i gruppens arbeid.

- Det bor i utgangspunktet altfor mange på Grunden som i tillegg har svært forskjellig funksjonsnivå, fortsetter Eriksen. Som mener at det nå er om å gjøre at hver enkelt får sine faste tjenesteytere. Han minner samtidig om at beboerne har utviklingshemning – og ikke er syke. - I tillegg til dagens lederstilling som er definert som "Sykepleier 1" arbeider det også to andre sykepleiere på Grunden. Omsorgsboligen drives i dag som en institusjon og ikke ut fra det faktum at de ansatte jobber i beboernes hjem. Det er bevilget flere hundre tusen kronene til støttekontakter til de 14 beboerne – som man ikke har fått til å fungere. Nå vil det både bli vurdert om noen av disse pengene i stedet skal brukes til å styrke bemanningen og ikke minst til å ansette vernepleierfaglig kompetanse som pårørende har etterlyst i flere år allerede.

Mat og "lørdagskos"

- Ble den vakumerte middagsmaten fra felleskjøkkenet og "lørdagskosen" et tema på møtet i arbeidsgruppen?

- Det er enighet i arbeidsgruppen om at beboere som ønsker det, fra nå av skal få hjelp til å handle inn og selv bidra til å lage egen middag. Den såkalte "lørdagskosen" skal bli frivillig – i den forstand at de som deltar i fellesmåltidet, kan gå fra bordet når de ønsker det – i stedet for å måtte vente til alle er ferdige med å spise. En del av beboerne bruker svært lang tid på det.

Vi vil også gjøre noe for beboere som i dag tilbringer søndagene innendørs – uten aktivitetstilbud. Det skal imidlertid tas utgangspunkt i hva den enkelte har lyst til. De skal slippe å måtte dra på felles aktiviteter i flokk og følge.

Representantene

I tillegg til Harald Eriksen fra NFU Møre og Romsdal fylkeslag, er to pårørende, Fagforbundet, hovedvernombudet på Grunden, leder av komiteen for helse, sosial, pleie og omsorg Anne Elisabeth Nilssen (Ap) og kommunalsjef Helge Carlsen representert i arbeidsgruppen. - Vi er opptatt av at både ansatte og pårørende på Grunden skal bli fortløpende orientert om det som skjer i arbeidsgruppen, forsikrer Harald Eriksen.

Harald Eriksen representerer NFU Møre og Romsdal fylkeslag i arbeidsgruppen som skal vurdere hvordan forholdene på Grunden kan forbedres.

Bekymring i Hedmark

Hedmark fylkeskommunes råd for likestilling for funksjonshemmede (RLF) møtte nylig fagdirektør Roar Sand i Husbanken. Bakgrunnen var rådets bekymring for utbetaling av tilskudd til boenheter for utviklingshemmede. Les mer på www.hedmark.org/article.aspx?m=4524&amid=81101

Dialogmøte i Lillehammer

NFU Sør-Gudbrandsdal lokallag arrangerer hver høst et temamøte i samarbeid med Lillehammer kommune for å opprettholde den gode dialogen – som begge parter er enige om er viktig – ikke minst når det oppstår uenighet.

Bakgrunnen for temaet på årets møte var at en del medlemmer vurderer å kjøpe eller bygge egen bolig til sine familiedlemmer med utviklingshemning – men er usikre på hva de skal gjøre og hvordan for å få det til. Dette viste seg å være et emne ikke bare sørgudbrandsdølene, men også en delegasjon fra NFU Ringsaker lokallag var interessert i å få vite mer om.

Enhetsleder Ragnhild Bakken viste til at de fleste personer med utviklingshemning i Lillehammer bor i egne leiligheter enten i bofellesskap eller i egne boliger i nærheten og får tjenester fra samme personalbase. – Vissheten om at den enkelte kan gå dit når det er noe de trenger hjelp til, skaper både forutsigbarhet og trygghet, mente Bakken.

Ny utfordring

Hun påpekte samtidig at kommunen nå står overfor en ny utfordring med tanke på behovet for boliger i tiden fremover – i den forstand at det er stadig flere ungdommer med diagnoser av et eller annet slag som flytter hjemmefra før de fyller 18 år. – Vi har i tillegg personer som ønsker å bytte bolig. Det er dessuten behov for noe mer dynamikk i vår tjenesteyting, og det arbeider vi for å finne en løsning på.

Bakken viste ellers til den pågående diskusjonen om hvorvidt store eller små bofellesskap fungerer best for den enkelte. – Jeg mener det vanskelig kan sies noe kategorisk om dette. Det byr på utfordringer å skape en sammensetning av beboere som fungerer både med tanke på alder og behov enten det bor mange eller få under samme tak. Våre minste bofellesskap er for fire personer, mens det bor 10 i de største. Vi trenger innspill fra NFU både for å komme i gang med planleggingen av flere boliger og ikke minst for å starte en diskusjon om hvordan vi samlet sett kan skape bedre kvalitet på tjenestene både i boligene vi allerede har og i de vi skal bygge i årene fremover. Når vi får oversikt over dette, vil vi lage en plan for hver og en – basert på den enkeltes behov, presiserte Bakken.

Hun understreket samtidig at man i kommunen er åpne for at enkeltpersoner går sin egen vei og enten skaffer seg egen bolig eller velger å bygge sammen med andre. – Det viktigste for oss er uansett å bli en del av planleggingen der vi skal yte tjenester slik at vi sammen kan bli enige om hvordan det kan skje på best mulig måte, presiserte Ragnhild Bakken.

bmk

Enhetsleder Ragnhild Bakken

Får ikke lovbestemte tjenester der de bor

- NFU arbeider med mange saker som handler om at utviklingshemmede ikke får i lovbestemte tjenester der de bor.

NFUs juridiske rådgiver i boligsaker, Hedvig Ekberg, innledet på dialogmøtet i Lillehammer mellom kommunen og NFU Sør-Gudbrandsdal lokallag. Hun minnet innledningsvis om at retten til tjenester som den enkelte har et grunnleggende behov for, likevel ikke vil si det samme som å ha rett til det man er mest komfortabel med. -Når foreldre krever nattevakt hos sin ungdom som nettopp har flyttet hjemmefra, kan det bero på deres angst for å slippe – mer enn på ungdommens behov for å ha noen hos seg.

Eksberg fastslo deretter at kommunene kun i visse og helt spesielle tilfeller kan stille vilkår om at en person må flytte til et bestemt sted for å få tjenester. - Det kan for eksempel kreves at en person må flytte til fastlandet hvis vedkommende bor på en øy uten veiforbindelse.

Flytting

Retten til tjenester gjelder også ved flytting, fortsatte Ekberg. - Loven gir rett til tjenester der man oppholder seg – noe som likevel kan være vanskelig for de som må ha tjenestene på plass i forkant av flytting. De har imidlertid krav på å få behandlet sine søknader selv om de ennå ikke oppholder seg i den aktuelle tilflytningskommunen.

Mange tar kontakt med NFU med spørsmål om en kommune plikter å skaffe bolig til en person med utviklingshemning. - Slik er det ikke. Alle har plikt til selv å skaffe seg en bolig enten de har en funksjonsnedsettelse eller ikke. Unntaket er kortvarige løsninger som hospits el.l. Kommunen har derimot et medvirkningsansvar i denne sammenheng. Man kan med andre ord blant annet be kommunen om veiledning for eksempel i forbindelse med spørsmål om finansiering

ved kjøp av bolig.

Ekberg kom deretter inn på utvalget som har sett nærmere på sosial boligbygging i NOU 15:11 "Rom for alle" – der boliger for vanskeligstilte har fått bred omtale. - NFU mener at det mest positive ved den, er forslaget om at flere mennesker med funksjonsnedsettelse skal kunne eie boligene sine. Det gir sikkerhet for den enkelte å vite at de bor i egen bolig – og at de kan bli boende der.

Borettslag

En del personer med utviklingshemning har gått sammen og etablert borettslag – med positive og negative erfaringer. Det viktige er uansett at alle skal ha muligheten for å velge, og at en god løsning for en person kan være dårlig for en annen. Myten om at personer med utviklingshemning trives best sammen med sine egne er for lengst avlivet. Seriøs forskning viser også at problemer med ensomhet verken er større eller mindre enten man bor sånn eller slik.

Ekberg tok ellers opp flere spørsmål i forbindelse med husleieloven – og understreket blant annet at det ikke er noen automatikk i at et felles areale skal tas med i leiekostnadene hvis det brukes like mye av ansatte som av de som bor der. - Dette spørsmålet må imidlertid vurderes i hver enkelt bolig. Husleien skal likevel uansett være på samme nivå som andre liknende boliger i området med samme standard. I den grad det oppstår uenighet kan man ta kontakt med en takstnemnd.

Anbefaling

NFUs juridiske rådgiver anbefalte i tillegg bruk av tidsbestemte husleieavtaler – uten definert avslutningsfase. Utleier kan i så fall kun si opp avtalen ved vesentlig mislighold eller når det foreligger en saklig begrunnelse. Tidsbestemte avtaler bør ha en minste utleietid på tre år. Det er for øvrig fortsatt ikke avsagt noen dom på hvorvidt det er saklig begrunnet at en kommune vil samle folk på et sted, sa Hedvig Ekberg.

NFUs juridiske rådgiver i boligsaker, Hedvig Ekberg.

Lettlest om sjalusi

Litt sjalusi er greit. For mye sjalusi kan være vondt. Det skriver Anna Fiske varmt og humoristisk om i en billedbok om det å

være sjalu. Hvordan kjennes det å være sjalu? Hva kan en gjøre for å overvinne den følelsen? Dette er femte bok i Følelsesbiblioteket. De fire andre er Sjenanse, Sinne, Redd og Forelskelse. Bøkene har flotte fargebilder og få ord.

Disse bøkene er fine både for barn og ungdom som vil ha enkel tekst og for voksne som trenger enkelt innhold. Bøkene er vel egnet også for de som ikke kan lese selv. De passer både for barn og voksne som liker at få ord forteller mye.

Leser søker bok har støttet utgivelsen av denne boka. Den er gitt ut på forlaget Solum 2011

ISBN: 9788256016969

Pris: 160 kroner.

HØGSKOLEN I HARSTAD
HARSTAD UNIVERSITY COLLEGE

Går du med en boligdrøm?

**Ta kontakt for en
hyggelig boligprat!**

Vi har mange hus på ett
plan – tilrettelagt for
universell utforming.

www.dmt.no

Din boligdrøm – vår stolthet

Region Møre og Romsdal
Molde – Tlf 71 25 70 65
Ålesund – Tlf 70 15 02 98
www.hedalm-anebyhus.no

Nexans Norway AS
- din varmekabel leverandør
www.nexans.no

RICHARDS
Graveservice

NO 987884037 MVA

Tlf. 90 96 89 87
3766 Sannidal

GRAVING - TRANSPORT - SPRENGNING

Bank.
Forsikring.
Og deg.

Sparebanken
HEDMARK

Ortopedisk verksted i Nord

Vi produserer, reparerer og leverer:

Proteser *Ortoser *Fotsenger

*Korsetter/Brokband

*Skoinnlegg *Skotøy/ortopediske sko

*Løplab/ganganalyse

*Fysioterapi/Fysikalsk behandling

physiological footwear

Aktiv Ortopedi AS

Avd. Tromsø...: Tlf. 77 60 00 22

Avd. Harstad...: Tlf. 77 00 57 00

Avd. Alta.....: Tlf. 77 60 00 22

Avd. Narvik...: Tlf. 77 00 57 00

Avd. Finnsnes: Tlf. 77 60 00 22

e-post: post@aktivortopedi.no

www.aktivortopedi.no

empo tv

Ledige jobber i tv!

Vi har ledige tv-jobber i Empo i Ski i Akershus.

Empo tv er Norges eneste tv-kanal for- og med mennesker med utviklingshemming. Du må derfor ha en utviklingshemming for å kunne søke.

Vi gir opplæring i journalistikk, tv-foto, lyd og enkel redigering.

PS! Du behøver ikke bo i Ski for å jobbe hos oss.

Mange pendler fra andre kommuner.

For mer informasjon og søknadsskjema:

Ring 64 87 74 76 eller gå inn på

www.empotv.no

Aktuelle kurs på Frambu våren 2012

Kurssted: Frambu, 1404 Siggerud

Pris: Deltakelse dekkes som regel av NAV

6.-10. februar 2012:

Utviklingshemming uten kjent årsak Søknadsfrist 1. desember 2011

27. februar - 2. mars 2012:

Søskencamp for søsken til barn med en sjelden diagnose Søknadsfrist 29. desember 2011

26.-30. mars 2012:

Angelmans syndrom - hva er det og hvordan leve med det? Søknadsfrist 26. januar 2012

11.-12. april 2012:

Aldring hos utviklingshemmede med en av Frambus diagnoser Søknadsfrist 9. mars 2012

15. mai 2012:

Fragilt X syndrom - regionalt fagkurs for helseregion Vest Påmeldingsfrist 16. april 2012

4.-8. juni 2012:

Frambuleir for voksne over 30 år med en av Frambus diagnoser Søknadsfrist 29. mars 2012

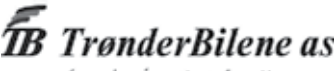
11.-15. juni 2012:

Svært sjeldne kromosomavvik med utviklingshemming Søknadsfrist 12. april 2012

18.-20. juni 2012:

Besteforeldre - de gode hjelperne Søknadsfrist 19. april 2012

Listen viser et utvalg av Frambus kurs. Full oversikt og program finnes på www.frambu.no

 <i>Akershus</i>	 <i>Buskerud</i>	 <i>Hedmark</i>	 <i>Sør-Trøndelag</i>
 ØRI_{as} Øvre Romerike Industriservice as 2072 Dal Tlf: 63 95 94 60	<i>Avinor A/S</i> Luftvn.6, 3440 www.avinor.no *støtter lokalt NFU arbeide*	 Løten kommune Kildeveien 1, 2340 Løten Tlf: 62 59 30 00 Fax: 62 59 30 01	 City Syd
<i>Hafslund Fjernvarme</i> 2060 Gardermoen Tlf. 63 97 84 45	<i>Krokstad Rør AS</i> 3055 Krokstadelva Tlf: 930 56 873 •støtter NFU arbeidet lokalt•	 <i>Hordaland</i>	 GALAEN TRANSPORT AS Sollihagavn 2, 7374 Røros
 STATOIL Statoil E6 Berger Bølerveien 2016 Frogner Tlf: 630 00 630	 price Laveste pris inn, laveste pris ut. KROKSTADVEI • TLF 93 56 86 • ÅPENT 11-20 (1) www.gjovikbilas.no	 ATs TYSSEFALDENE VANNKRAFT - REN ENERGI 5770 Tyssedal Tlf. 53 65 30 00 - Fax. 53 65 30 01	 PRIMA_{as} kvalifisering Idrettsveien 2, 7072 Heimdal Tlf: 72 89 43 00 www.prima-as.no e-post: prima@prima-as.no
 <i>Aust-Agder</i>	 • Norges eldste bryggeri •	 <i>Møre og Romsdal</i>	 <i>Vestfold</i>
Vegårshei Sparebank 4985 Vegårshei Tlf: 37 17 00 60	 KIWI mini pris KJØP KJAPT, KJØP TRYGT, KJØP BILLIG Åmot Tlf: 32 78 48 20	Slettvoll Møbler AS 6200 Stranda www.slettvoll.no	 HAFA ELEKTRO AS 3256 LARVIK Tlf. 33 13 38 88
Gromstad Auto AS Tlf: 37 40 10 00 www.gromstad-auto.no	Ravnsborg Gartneri og Hagesenter www.ravnsborg-hagesenter.no 3484 Holmsbu Tlf: 32 79 60 07	 <i>Nord-Trøndelag</i>	VENNESLA Videregående Skole Brandehelv. 1, 4700 Vennesla Tlf: 38 15 24 00
 Lillesand kommune Tlf: 32 26 15 00 www.lillesand.kommune.no	El. Ringen AS Tlf: 918 07 918 www.elringen.no Leverandør av Panasonic varmepumper	 MN Vekst Akslavn.5, 7820 Spillum Tlf: 74 21 66 10	 <i>Rogaland</i>
Vi skaper verdi av kunnskap Våre tjenester: • Revisjon • Skatterådgivning • Økonomisk rådgivning Arendal luellsklev 4 Postboks 103 4801 Arendal Telefon: 04063 AUDIT • TAX • ADVISORY 	Ole Johnny Tandberg Transport 3360 Geithus Mob: 915 11 937/ 928 02 142	 TB TrønderBilene asreisen du gjerne tar på nytt	ADB-Økonomiservice AS Wesselsgt. 25, 4008 Stavanger Tlf: 51 52 22 00
 <i>Bertel O. Steen</i> Bertel O. Steen Gjøvik Amarudveien, 1 – 3, 2827 Hundalen Tlf. 61 14 61 00 faks. 61 14 61 20	 <i>Oppland</i>	 ORTOCARE[®] NORDLAND Offentlig godkjent leverandør av Spesialsko, proteser og ortoser Kjeden OrtoCare skal gjennom sitt samarbeid til enhver tid ha fokus på å bedre kvaliteten på ortopediske hjelpemidler og bedre livskvaliteten for våre kunder. Sammen for bedre kvalitet og service	
	 ELCO GJØVIK AS ELEKTRO - TELE - DATA Tlf: 61 18 35 35		
	Prosess Automasjon AS Leverandør av radio, styringer og utstyr til vann og avløpsanlegg Eivind Føllingmo: 90 84 93 90 Ulnes www.prosessautomasjon.no		

Hytte ved Rasensjøen*med 10 sengeplasser til leie**Med rullestolrampe**Nord-Odal lokallag av NFU***Tlf: 908 78 201**

Sunndalsvn. 14, 6600 Sunndalsøra
Senterkontor: 71 69 29 31

Nedre Eiker Kommune

v/ ordføreren

www.nedre-eiker.kommune.no

Tlf. 32 23 25 00 - Fax. 32 23 25 99

Trygghet-Service-Livskvalitet

Furulund Kro AS

3160 Stokke

Tlf. 33 36 38 00

BYGGMESTER
ANDERS DAHL

Valhallaveien 41, 1412 Sofiemyr

- * Nybygg
- * Eneboliger
- * Tilbygg
- * Rehabilitering
- * Vinduer/dører
- * bad
- * Totalentreprise

E-post: bm.dahl@online.no

Mobil: 90 05 80 65

Faks: 66 80 92 63

Ringeriks-Kraft

www.ringeriks-kraft.no

Støtter lokalidrett og kultur

Als Follo Truckutleie

Postboks 573, 1401 Ski

Salg og utleie av:

Søppelcontainere, lagercontainere

Regnbuens gjenvinningsanlegg på Langhus

Mottak av: Papp, papir, glass, trevirke, og jern

Tlf. 64 86 31 03 - Fax. 64 86 32 95

BYGGMAKKER
Skattum

LILLEHAMMER

Landbruksveien 1

2619 Lillehammer

Tlf. 61 25 70 00

Åpent: 7-18. 9-15

Gjensidige**Valdres Brannkasse**

2900 Fagernes

Tlf: 61 34 76 00

www.valdres-brannkasse.no**BYGGMAKKER****Skattum**

Valdresveien 4, 2815 Gjøvik

Tlf. 61 17 40 00

Åpent: 7-18, 9-13

INTER-SUN A.S.Verkstedsvn. 8 P.Boks 104
1401 Ski

nicole

DAMEKLÆR

Tlf. 64 85 53 00

Fax. 64 87 56 06

FAGFORBUNDET

Porsgrunn

Fagforbundet Porsgrunn støtter NFU lokalt
Tlf. 35 54 72 68 Fax: 35 54 72 10

Haugerød & Nilsen AS

Bølevn.184,Pb 199
3701 Skien

Tlf. 35 50 33 50

Fax. 35 50 33 79

Butikk

Buttons i to varianter:
Liten kr 3,- Stor kr 5,-

Tallerken (porselen)
kr 130,-

kr 100,- kr 150,-
Bøker om veien frem
til egen bolig

Handlevognsmynt og
nøkkelring kr 25,-

Hodeplagg
(Maxi-lue – kan brukes på
mange måter) kr 30,-

Bordvimpel uten fot kr 150,-
NFU formidler salg av fot,
ca. kr 150,- i tillegg

Kursmappe kr 25,-

Handlenett kr 30,-

Klistremerker
6 merker per ark kr 6,-

Krus (porselen) kr 150,-

Pins kr 25,-

Refleksbånd kr 25,-

Pris per stk. kr 10,-
6 stk. kr 50,-

Nytt hefte: «Fokus på overganger mellom ulike skoleslag»

I heftet beskrives 12 overganger i skolesystemet, fra barnehage til arbeidsliv. Felles for alle eksemplene er at elevene, foreldrene og de involverte tjenesteyterne betrakter overgangen som vellykket. Alle elevene er inkludert i ordinær klasse, og de fleste har utviklingshemning av varierende grad. Noen av elevene har store fysiske funksjonsnedsettelse i tillegg. Antall sider: 104

Pris kr. 150,-

Butikk

Alle kurshefter 35,- kr per hefte (bortsett fra "Pengene mine"). Porto kommer i tillegg.

Pengene mine
kr. 75,-

Fra foreldrehjem
til eget hjem

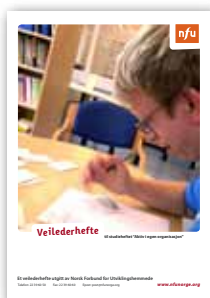
Kommunevalg

Stortingsval
(nynorsk)

NFU
- en organisasjon

Veilederhefte til
studieheftet "Aktiv i
egen organisasjon"

Aktiv i egen
organisasjon

NFUs
prinsipp-program

Vi og samfunnet
(nynorsk)

Tillitsvalgt i organi-
sasjonen NFU

Kursbevis kr. 10,-

Ledsagerhefte

Veileder til
kurslærer

Seksualitet
og samliv

Kroppen min
og følelsene mine

Bestill i dag

Bestilling _____

Navn _____

Adresse _____

Poststed _____

Du kan også bestille via telefon 22 39 60 50, e-postadresse post@nfunorge.org
eller bruk nettbutikken til NFU på www.nfunorge.org

Norsk Forbund
for Utviklingshemmede
Svarsending 1225
0090 Oslo

 Buskerud	 Akershus	 Oppland	Heidal Regnskapslag 2676 Heidal Tlf: 61 23 49 80
Eggedal Handelslag Spar Trend - Esso 3359 Eggedal • Bruk oss * støtt NFU	Kompetanse og Arbeidssenter Nannestad Bahusvegen, 2030 Nannestad Tlf: 66 10 52 35	Gausdal Fysioterapi 2623 Vestre Gausdal Tlf. 61 22 35 26	 Sør-Trøndelag
Marianne Klær for dame Hokksund *Støtter NFU*	 Hordaland	Maxbo Ransfjord 3520 Jevnaker Tlf: 61 31 12 11	Bergstaden Elektro AS Falunvn 1, 7374 Røros Tlf: 72 40 66 90
Uvdal Snekkerverksted A/S Tlf. 32 74 30 51 www.uvdal-trelast.no	Etne Sparebank 5590 Etne Tlf: 53 77 15 00	Gran taxisentral Tlf: 61 33 30 00	Melhus Banken Tlf: 72 87 80 00 www.melhusbanken.no
Rolf Levorsen AS Maskinentreprenør Tunhovd Mob: 992 62 982	 Møre og Romsdal	Odal Graveservice AS 2133 Gardvik Tlf: 911 75 934/ 905 12 818	 Telemark
 Nord-Trøndelag	Stranda Anleggsservice AS 6200 Stranda Mob. 90 86 60 00 - Fax. 70 26 22 88	ValdresKlinikken 2910 Aurdal Tlf: 61 36 29 70	Echoldt AS Pb.124, 3901 Porsgrunn Tlf: 35 57 29 90
Elcom AS 7900 Rørvik-Tlf: 74 39 39 33	SULA RUTELAG AS Tlf: 70 19 88 50 <i>Støtter lokalt NFU arbeid</i>	A/S Snertingdal Auto 2826 Snertingdal Tlf. 61 18 43 35	 Troms
FIDES AS Tlf: 74 84 06 00 www.fides-as.no	Hellesylt Rekneskap AS 6218 Hellesylt.T <i>Støtter lokalt NFU arbeid</i>	Plan og Prosjekt Storgata.75, 2609 Lillehammer Tlf: 61 05 90 00	EWOS AS Bergneset, 9050 Storsteinnes

Optiker Andresen

LINSESIKRING

Vi kan nå tilby linsesikring til alle våre linsekunder.

Linsesikring innebærer at du får:

- Ubegrenset synsprøver – konsultasjoner av ulik karakter hos optiker i løpet av året. Linsekontroller, brilleutmålinger, trykkmålinger, akutt hjelp ved div problemer.
- Linser til nettpreis. (C-optikks nettbutikk) ca -20 %.
- 10 % rabatt på brillekjøp
- 10 % rabatt på solbrillekjøp
- 10 % rabatt på linsevann
- Bytte av linser ved styrkeendring.

Dette koster i året kr 900,-. Avtalen er kun for et år om gangen. Etter et år får du en faktura i posten for et nytt år.

Med linsesikring tar du vare på øynene dine samtidig som du sparer penger på det. Gå inn på www.coptikk.no og sjekk linseprisene.

Brotorvet, Stathelle - Tlf 35 97 65 05 - brotorvet@optikerandresen.no

Krabberød. 8, Stathelle - Tlf 35 96 09 27 - epost@optikerandresen.no

www.optikerandresen.no

Snekkerne

BORGEDAL OG HAGEN

2634 Fåvang

NYBYGG TILBYGG

RESTAURERING

J.E. Borgedal 975 49 300

je-borge@online.no

P.O.Hagen 911 15 295

p-ohagen@online.no

BYGGMAKKER

Ski Bygg

Tlf: 64 85 46 00

Mur & Pipeservice

- Skorsteiner
 - vedlikehold
 - rehabilitering
- Peis • Ovner
 - Salg og montering

Tillit + Trygghet

908 60 667

www.stians-pipeservice.no

Kontakt oss

Forbundsleder

Jens Petter Gitlesen
41 10 13 42
jpg@nfunorge.org

Nestleder

Anita Tymi
75 52 44 66 / 95 88 49 62
atymi@online.no

Vidar Haagensen

63 01 26 30 / 93 42 08 38
post@vidar-haagensen.no

Greter Müller

52 72 67 26 / 41 51 89 97
jmmuller@broadpark.no

Ester Skreros

38 11 94 12 / 91 10 19 80
ester.skreros@gmail.no

Anne Jorun Økland

53 41 64 84 / 41 50 02 53
annejorun35@hotmail.com

Lillian Sundsdal

37 16 41 37 / 48 05 00 55
lilliansu56@gmail.com

Nasjonalt

Norsk Forbund for
Utviklingshemmede
Pb 8954 Youngstorget
0028 Oslo

Besøksadresse:
Youngstorget 2a, 7. etasje
Telefon: 22 39 60 50
Telefaks: 22 39 60 60
post@nfunorge.org

www.nfunorge.org

Bankgiro: 8200.01.93417

Fylkeslagene

NFU Oslo Fylkeslag

c/o NFU
Postboks 8954 Youngstorget
0028 OSLO
22 39 60 51
oslofylkeslag@nfunorge.org

NFU Akershus Fylkeslag

v/Tove-Britt Henriksen
Ignavn. 131
1912 ENEBAKK
64 92 62 53/90 83 93 80
tbh@bluezone.no

NFU Østfold regionlag

v/Jørn Nilsen
Stenrødveien 62
1784 HALDEN
69 18 59 23/95 23 23 30
jorn.nilsen@halden.net

NFU Hedmark fylkeslag

v/Inger Margrethe Pettersen
Stolvstadvegen 39
2360 RUDSHØGDA
62 35 53 60/905 12 356
ingermargrethep@hotmail.com

NFU Oppland Fylkeslag

v/Staale Stampeløkken
Hagehaugveien 2 A
2613 LILLEHAMMER
61 25 73 17/95 69 44 52
stastamp@gmail.com

NFU Buskerud Fylkeslag

v/Roar Høidal
Gustava Kiellands vei 3
3610 KONGSBERG
92 69 89 57
roar.hidal@ebnett.no

NFU Vestfold Fylkeslag

Pb 14
3276 SVARSTAD
92 02 89 38
nfu.vf@online.no

NFU Telemark Fylkeslag

v/Anny Andersen
Håkonsgt. 9 A
3660 RJUKAN
35 09 19 07/90 74 06 05
annyande@online.no

NFU Aust-Agder Fylkeslag

v/Svein Karlsen
Måkeveien 15
4950 RISØR
37 15 01 75/90 59 88 69
sveikarl@online.no

NFU Vest-Agder Fylkeslag

v/Jan G. Johannessen
Hannevik Terrasse 41
4613 KRISTIANSAND
38 03 00 14 / 91 79 41 76
jjohannessen@xstratanickel.no

NFU Rogaland Fylkeslag

Støperigt. 34
4014 STAVANGER
51 89 15 50
post@nfu-rogaland.no

NFU Hordaland Fylkeslag

Postboks 26 Nygårdstangen
5838 BERGEN
56 14 31 58 / 99 23 00 78
post@nfuhordaland.no

NFU Sogn og Fjordane Fylkeslag

v/Gry Borghild Sætre
Angedalsv. 107
6800 FØRDE
57 82 47 75/90 94 93 16
eidahl@combitel.no

NFU Møre og Romsdal Fylkeslag

Postboks 7850 Spjelkavik
6022 ÅLESUND
70 15 10 30 / 46 91 08 40
mrfylkeslag@nfunorge.org

NFU Sør-Trøndelag Fylkeslag

v/Nina Braadland
Høilivegen 3
7052 TRONDHEIM
73 53 42 22/47 05 54 07
nibraad@online.no

NFU Nord-Trøndelag Fylkeslag

v/Snorre Ness
Postboks 183
7801 NAMSOS
74 21 23 08 / 90 51 69 66
snorre.ness@hint.no

NFU Nordland Fylkeslag

Postboks 843
8001 BODØ
75 52 40 48 / 91 72 47 08
nfu-nord@online.no

NFU Troms Fylkeslag

v/Rigmor Hamnvik
Bregneveien 2
9050 STORSTEINNES
77 72 05 24 / 97 16 73 24

NFU Finnmark Fylkeslag

v/Frid T. Svineng
Boks 187
9735 Karasjok
78 46 60 72 / 90 93 61 56
nfufinnmark@gmail.com

En dag våkner du og forstår at alle prøvelsene, sinnsbevegelsen, engstelsen, frykten, har gitt deg litt av det du søkte – forståelse. Til din overraskelse oppdager du at den innsikten du har fått, er uvurderlig.

Selv om du i blant har gjort opprør mot alt sammen, stilt spørsmål ved den, følt uvilje mot den, ville du ikke gi avkall på denne innsikten. For du har begynt å tilegne deg den dybden som du lenge har søkt. Dine erfaringer har brakt deg i nærmere kontakt med andre. Deri ligger seieren for deg. Deri ligger din evne til å verdsette barnet.

Hvis barnet kan forstå at du er kommet til denne overbevisningen, vil det føle seg friere, ikke som en byrde for deg eller for noen, ikke som et element i ditt liv som trekker ned, men et som løfter opp.

Hvis barnet kan forstå dette, vil det vite at det har gitt deg sjansen til å vokse med det.

Og vekstprosessen vil fortsette videre. Mulighetene er uendelige. Er det ikke det det handler om?

(Buscaglia, 1981)

ADVOKATFIRMAET

HESTENES OG DRAMER Son AS

www.hestenesdramer.no

Vi har bred erfaring i saker som gjelder utviklingshemmede:

- sosialtjenester (praktisk bistand, BPA, støttekontakt, omsorgslønn, avlastning, "tvangsflytte-saker")
- trygdeytelser (grunnstønad, hjelpestønad, stønad til bil mv),
- undervisning (spesialpedagogisk hjelp i barnehage og skole mv)
- arv og testament, verge / hjelpeverge, erstatning, arbeidsrett mv.

Ta gjerne kontakt! Ingen kostnader før vi har avtalt oppdrag.

Storgt 54 – 1555 Son Tlf: 64 95 04 14 Fax: 64 95 04 13

Advokat Kristin Kramås

kristin.kramaas@hestenesdramer.no

tlf: 918 85 984

Advokat Petter Kramås

petter.kramaas@hestenesdramer.no

tlf: 901 37 450

